

**LIKUNNANOPETTAJIEN NÄKEMYKSIÄ SEKA- JA ERILLISRYHMIEN
OPETTAMISESTA SEKÄ KAKSIJAKOISESTA SUKUPUOLIKÄSITYKSESTÄ**

Paula Koponen

Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma

Liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2019

TIIVISTELMÄ

Koponen, P. 2019. Liikunnanopettajien näkemyksiä seka- ja erillisryhmien opettamisesta sekä kaksijakoisesta sukupuolikäsityksestä. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma, 80 s. 2 liitettä.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää yläkoulun liikunnanopettajien näkemyksiä ja ajatuksia seka- ja erillisryhmien opettamisesta sekä kaksijakoisesta sukupuolikäsityksestä. Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella maaliskuun 2018 aikana LIITO ry:n jäsenrekisterin kautta. Kyselyyn vastasi yhteensä 87 yläkoulun liikunnanopettajaa, joista 58 oli naisia, 27 miehiä, 1 muu ja 1 ei halunnut sanoa sukupuoltaan. Aineistoa analysoitiin sekä laadullisella luokittelulla että määrällisillä menetelmillä: ristiintaulukoinnilla, khiin-neliötestillä, t-testillä ja Mann-Whitney'n U-testillä.

Suurin osa opettajista piti tyttöjen ja poikien erillisiä opetusryhmiä parhaana vaihtoehtona yläkoulun liikuntaan. Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että sekaryhmätunnit menevät jommankumman sukupuolen ehdoilla. Naiset olivat miehiä useammin sitä mieltä, ja näkemyselero oli tilastollisesti merkitsevä. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että tytöt saavat tyttöryhmässä enemmän toistoja ja opettajan huomiota kuin sekaryhmässä. Opettajat olivat lähes yksimielisiä siitä, että tyttöjen on parempi olla tyttöryhmissä. Suurin osa opettajista kuitenkin ajatteli, että suurimmat erot oppilaiden välillä löytyvät yksilöiden väliltä kuin sukupuolten väliltä. Suurin osa oli myös sitä mieltä, että ei vahvista sukupuolirooleja ja kaksijakoisuutta omalla opetuksellaan. Ilmiössä on siis ristiriitaisuutta. Ryhmien jakamiseen tulleista ehdotuksista yksi tuli useammin esiin: kahden opettajan (miehen ja naisen) ryhmien yhdistämä iso ryhmä, jota jaetaan erilaisista syistä erilaisiin pienryhmiin. Eri vastaajat kutsuivat tätä toteutusta yhteis-, samanaikais- tai rinnakkaisopetuksiksi tai -opettajuudeksi. Sekaryhmää eniten opettaneet olivat eniten erillisryhmää opettaneita useammin sukupuolettoman liikunnanopetuksen kannalla. Puolet vastaajista oli törmännyt sukupuoliristiriitaan oppilaidensa joukossa niin, että asia oli tullut opettajalle ilmi. Suurin osa vastaajista koki, että koululiikunnan maailma ei ole maskuliininen, ja urheilumaailman koki maskuliiniseksi noin puolet vastaajista. Suurin osa opettajista oli täysin eri mieltä siitä, että olisi olemassa lajeja, liikuntamuotoja ja tuntisisältöjä, jotka eivät sovellu kaikille sukupuolille.

Opettajien näkemykset ja niiden perustelut täsmäsivät paljolti taustakirjallisuuden kanssa, joten tutkimustulokset tukevat aiempia tutkimuksia. Erillis- ja sekaryhmissä opettaminen näyttää olevan perusteltua, mutta joustava yhteisopettajuus, joka mahdollistaa ryhmien muodostamisen eri tavoin, vaikuttaisi olevan moneen tilanteeseen sopivin vaihtoehto.

Asiasanat: sekaryhmä, erillisryhmä, opetusryhmä, opettajien näkemykset, yläkoulu, koululiikunta, kaksijakoinen sukupuolikäsitys

ABSTRACT

Koponen, P. 2019. Upper comprehensive school's PE teachers' views of coeducational groups, single-gender groups and gender binarism in Physical Education. Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis, 80 pp. 2 appendices.

The aim of this study was to find out PE teachers' views about coeducational groups, single-gender groups and gender binarism in Physical Education. Data was collected with electric questionnaire during March 2018. There were 87 PE teachers from upper comprehensive school that answered the questionnaire. 58 of them were women, 27 men, 1 other and 1 did not want to tell the gender. Data was analyzed by qualitative and quantitative methods: classification, Chi-square test and cross tabulation, t-test and Mann-Whitney U-test.

Most of the teachers preferred single-gender groups when it comes to the upper comprehensive schools physical education. Half of the teachers claimed that coeducational PE classes are ruled by boys, and there was a significant difference between genders' views. Most of the teachers preferred single-gender groups for girls since they seem to get more repetitions and teachers attention in that group type. Most of the teachers suggested that the biggest differences among pupils can be found between individuals rather than genders. Most of the teachers submitted that they are not reinforcing gender roles and gender binarism by their teaching. There seems to be discrepancy in this phenomenon. Proposals concerning group making included one common suggestion: one big group which is split by two teachers by different argument, for example gender, pupils' interest or skill levels. Half of the teachers have been noticed gender identity discrepancy among their pupils. Most of the teachers found physical education non-masculine and half of the teachers found sport masculine. Most of the teachers suggested that there is a problem in phrases "women push-up" and "men push-up". Women agreed more often than men. Most of the teachers submitted that there are no sport or class content which are not suitable for every gender. Teachers' views and their arguments were similar to the previous studies in this field.

Key words: coeducational group, single-gender group, teachers' views, upper comprehensive school, physical education, gender binarism

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	1
2 SEKA- JA ERILLISRYHMIEN OPETTAMINEN KOULULIIKUNNASSA	3
2.1 Liikunnan opetusryhmät Suomessa ja ulkomailla.....	3
2.2 Erillisryhmän perusteluita.....	4
2.3 Sekaryhmän perusteluita.....	7
2.4 Liikunnan opetusryhmien muodostaminen Suomessa	10
3 SUKUPUOLI.....	12
3.1 Kahden sukupuolen erot ja yläkouluikä	12
3.2 Kaksijakoinen sukupuolikäsitys.....	15
3.3 Sukupuolitietoisuus liikunnanopetuksessa	17
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	19
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	20
5.1 Tutkimuksen luonne	20
5.2 Mittarin laadinta	20
5.3 Tutkimusaineiston keruu	21
5.4 Tutkimuksen kohdejoukko	21
5.5 Kvantitatiivisen aineiston analyysi.....	24
5.6 Kvalitatiivisen aineiston analyysi.....	26
5.7 Tutkimuksen luotettavuus.....	28
5.7.1 Reliabiliteetti	28
5.7.2 Validiteetti.....	29

6 TULOKSET.....	30
6.1 Taustatiedot.....	30
6.2 Ryhmätyypit.....	31
6.2.1 Erillisryhmää kannattaneet.....	31
6.2.2 Molemmat yhtä hyviä	33
6.2.3 Sekaryhmää kannattaneet.....	34
6.3 Sekaryhmätunnit	34
6.3.1 Myöntävästi vastanneet.....	35
6.3.2 Kieltävästi vastanneet	37
6.3.3 En osaa sanoa	39
6.4 Tyttöjen toiminta tyttöryhmässä	40
6.5 Suurimmat erot löytyvät... ..	40
6.6 Taitotasoryhmät vai sukupuoliryhmät	41
6.7 Ideoita ryhmien jakamiseen	42
6.8 Sukupuoleton liikunnanopetus.....	44
6.8.1 Asiaa kannattaneet	45
6.8.2 Haasteet.....	46
6.8.3 Muut ajatukset	48
6.9 Urheilumaailman ja koululiikunnan maskuliinisuus.....	48
6.10 Kaksijakoinen sukupuolikäsitys.....	49
6.11 Sukupuoliroolien ja kaksijakoisuuden vahvistaminen	49
6.12 Miesten ja naisten punnerrus	50
6.13 Kaikki lajit sopivat kaikille?	51
6.14 Taulukoita	51

7 POHDINTA.....	53
7.1 Tutkimuksen päätulokset	53
7.2 Ryhmätyypit.....	53
7.3 Kaksijakoisuus ja sukupuoleton liikunnanopetus	56
7.4 Tutkimuksen luotettavuuden arviointia	60
7.5 Jatkotutkimuksen aiheita	61
LÄHTEET	63
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Mielletäänkö urheilu ja liikunta vain miesten harrastukseksi? Näin oli ainakin Antiikin olympialaisissa, joissa kisaajat olivat pelkästään miehiä (Luoto 2005). Naiset saivat kilpailla olympialaisten joukkuelajeissa ensimmäisen kerran vuonna 1964, jolloin mm. lentopallosta tuli virallinen olympialaji sekä miehille että naisille. Vasta vuoden 1984 olympialaisissa naiset kilpailivat ensimmäistä kertaa maratonilla. (Loy 1996.) Kuitenkin tänä päivänä liikkuminen sen kaikissa eri muodoissaan ja ulottuvuuksissaan tuntuu olevan kaikille kuuluvaa aluetta. Erityisesti koululiikunta koskettaa oppivelvollisuutensa vuoksi kaikkia sukupuolia ja ikäryhmiä. Kouluissa tytöt ja pojat liikkuvat yhdessä ja erikseen, mikä herättää paljon mielipiteitä ja keskustelua. Ryhmäjaot tuntuvat olevan mehukas puheenaihe niin liikunnanopettajille, muille alan asiantuntijoille kuin oppilaiden vanhemmillekin. Etenkin keskustelu Suomen erillisryhmäkäytännöstä ja sen hyvistä ja huonoista puolista kiihtyy aika ajoin melko vilkkaaksi. Kumpi on parempi, sekaryhmä vai erillisryhmä, millä perusteilla näitä ryhmiä käytetään koululiikunnassa, miten sukupuolieristiriitaa kokevat oppilaat asettuvat tähän kaksijakoiseen malliin, miltä tämä näyttää tasapuolisuuden näkökulmasta, ja mitä liikunnanopettajat tästä kaikesta ajattelevat? Nämä ovat niitä kysymyksiä, jotka mietityttävät ihmisiä, ja jotka saivat myös minut kiinnostumaan aiheesta.

Valitsin koululiikunnan seka- ja erillisryhmien opettamisen sekä kaksijakoisen sukupuolikäsityksen tarkastelun pro gradu – tutkielmani aiheeksi. Aihe kiinnosti minua sen moniulotteisuutensa vuoksi. Alun perin ajauduin aiheeseen vahvana sekaryhmän kannattajana, mutta aiheen syvempi tarkastelu on johtanut siihen, etten tiedä enää, kannatanko mitään tiettyä ryhmätyyppiä. Kiinnostukseni lisäksi koen, että aiheen ympärillä olevat ilmiöt ovat asioita, jotka haluan hallita liikunnanopettajana. Olen aloittanut kyseisen teeman parissa jo ensimmäisellä vuosikurssilla seminaarityön merkeissä. Valitsin aiheen myös kandidaatintutkielmani aiheeksi, mikä osoittautuikin hyväksi päätökseksi. Tutkielman lopuksi esitin muutamiakin jatkotutkimusehdotuksia, mutta mikään niistä ei tuntunut sopivalta pro gradu – tutkielmani aiheeksi. Kun palasin tekstiini vuosi myöhemmin, huomasin, että monissa aiheeseen liittyvissä tutkimuksissa kohdejoukkona on ollut oppilaat. Päätin siis ottaa oman

tutkimukseni kohdejoukoksi liikunnanopettajat, koska heidän ajatuksiaan ja näkemyksiään aiheesta ei ollut vielä kysytty riittävästi. Miten he näkevät ja kokevat seka- ja erillisryhmiin liittyvät kysymykset?

Uusi opetussuunnitelma on otettu kouluihin käyttöön porrastetusti vuoden 2016 elokuusta alkaen, ja tämän muutoksen seurauksena koululiikunnan kokonaismäärä on hieman lisääntynyt, ja opetettavat sisällöt ja niiden tavoitteet ovat muuttuneet (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Jos opetussuunnitelmaan tehdään muutoksia, niin mielestäni olisi tärkeää myös tehdä uusintatarkastelu siinä, millaisissa opetusryhmissä uusia tavoitteita ja sisältöjä lähdetään toteuttamaan kouluissa. Nykyään myös entistä enemmän halutaan huomioida kaikkia ihmisiä tasapuolisesti sukupuolesta riippumatta. Suomessa on virallisesti vain kaksi sukupuolta, mutta yksilön koettu sukupuoli ei aina täsmää näiden kahden yleisimmän vaihtoehdon kanssa. Ryhmien jaottelu ja yksilöiden huomioiminen vaikuttaa siis aina vaan ajankohtaisemmalta aiheelta.

Aiheen tarkemmalla tutkimisella voisi muun muassa saada tärkeää tietoa siitä, minkälaisissa ryhmissä yksilöillä olisi parhaimmat olosuhteet ja mahdollisuudet kokea autonomiaa, pätevyyttä sekä sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Näiden kolmen psykologisen perustarpeen toteutumisen myötä oppilaan motivaatio voisi kehittyä enemmän ulkoisesta sisäiseksi, jolloin toiminta olisi mielekästä. Tällöin oppilas todennäköisemmin viihtyisi ja jaksaisi yrittää liikuntatunnilla, mikä olisi nimenomaan liikunnanopetuksen tarkoitus. Tämä voisi mahdollistaa päätavoitteen toteutumisen, eli liikunnallisen kiinnostuksen ja elämäntavan omaksumisen. (Jaakkola & Liukkonen 2000.)

2 SEKA- JA ERILLISRYHMIEN OPETTAMINEN KOULULIIKUNNASSA

Käytän koko työssäni monipuolisesti ryhmiin liittyviä termejä, kuten sekaryhmä ja sekaryhmäopetus, yhteisryhmä ja yhteisopetus, erillisryhmä ja erillisryhmäopetus, erillisopetus, sukupuoliryhmä ja opetusryhmä, koska siten voin tuoda esille aiheen moniulotteisuutta. Sekaryhmä tarkoittaa ryhmää, jossa tytöt ja pojat liikkuvat yhdessä (Sääkslahti & Lauritsalo 2000). Erillisopetus tarkoittaa poikien ja tyttöjen opettamista oppilaan sukupuolen mukaan jaetuissa erillisryhmissä (Heikinaro-Johansson ym. 2011). Tässä luvussa valotan Suomen ja ulkomaiden käytäntöjä näiden ryhmien käytöstä ja käytön perusteluista.

2.1 Liikunnan opetusryhmät Suomessa ja ulkomailla

Vuoden 2010 liikunnan oppimistulosten seuranta-arvioinnin mukaan yhdeksäluokkalaisista tytöistä 87 % ja pojista 82 % saa opetusta sukupuolen mukaan jaetussa erillisryhmässä. Kaikista otokseen osallistuneista oppilaista 15 % kertoi saavansa opetusta sekaryhmässä, tarkemmin sanottuna 13 % tytöistä ja 18 % pojista. (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011.) Joissain yläkouluissa ja etenkin liikunnan valinnaiskursseilla toteutetaan kuitenkin yhteisopetusta (Kokkonen 2000). Esimerkiksi paritanssit toteutetaan tyypillisesti yhteisryhmässä (Palomäki 2014). Alkuopetus toteutetaan sekaryhmissä, jotka jossain vaiheessa eriytetään sukupuolittain, yleensä viimeistään viidennellä luokalla (Sääkslahti & Lauritsalo 2000). Liikunnanopettajien keskinäinen yhteistyö ja opetusjärjestelyjen joustavuus mahdollistavat tietysti myös erillisryhmäopetuksesta sekaryhmäopetukseen siirtymisen silloin, kun tilanne sitä vaatii (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011).

Pühnen ja Gerberin (2005) tekemästä laajasta kartoituksesta käy ilmi liikunnanopetuksen käytänteitä 35 eri maassa. Moniin muihin Euroopan maihin verrattuna Suomen erillisryhmäkäytäntö näyttäisi olevan harvinaista (Berg 2010, 129). Esimerkiksi Kreikassa tietyt liikuntamuodot opetetaan sekaryhmissä koko pakollisen koulun ajan (Green 2008) ja Espanjassa se on jopa lainmukainen vaatimus (Gonzalez Valeiro, Toja & Contreras 2005). Saksassakin päädyttiin lopulta yhteisopetukseen pitkän erillisryhmäkauden jälkeen (Balz &

Neumann 2005). Myös Yhdysvalloissa vaaditaan lain puolesta, että koululiikunta tulee järjestää sekaryhmissä, vaikkakin joidenkin kontaktilajien kuten jalkapallon ja jääkiekon kohdalla ryhmä voidaan jakaa kahtia kilpailun ajaksi (Green 2008). Jakaminen on jopa vaatimus, jos kontaktin mahdollisuus on merkittävä (Feingold & Holland-Fiorentino 2005). Australiassa suurin osa julkisen puolen alakouluista tarjoaa sekaryhmäopetusta, mutta silti monissa kouluissa erillisryhmällä yritetään luoda tukevampaa oppimisympäristöä tytöille, erityisesti juuri pahimpaan drop-out aikaan (Tinning 2005). Liikunnanopetusta väitöskirjassaan tutkineen Päivi Bergin mukaan monissa muissa Pohjoismaissa liikunnanopetus järjestetään sekaryhmissä (Varmavuori 2013). Esimerkiksi Ruotsissa sekaryhmäopetus on vallinnut jo vuodesta 1982 (Annerstedt 2005).

Kokoavasti voisi Pühsen ja Gerberin (2005) katsauksesta todeta, että monissa maissa opetusryhmien muodostuminen vaihtelee luokka-asteen mukaan, ja etenkin kouluvuosien alkupuolella sekaryhmäopetus on yleisintä. Poikkeuksena ovat Ranskan alakoulun oppilaat, sekä Itävallan, Unkarin ja Kanadan murrosikäiset, joille liikuntaa opetetaan erillisryhmissä. (Grössing, Recla & Recla 2005; Rivard & Beaudoin 2005; Vass 2005; Wallian & Gréhaigne 2005.)

2.2 Erillisryhmän perusteluita

Koska liikunta on toiminnallinen oppiaine, siinä korostuvat turvallisuustekijät, voimaerot ja kontaktit. Muun muassa tällä argumentilla perustellaan Suomen erillisryhmäopetusta. (Kuusi, Jakku-Sihvonen & Koramo 2009, 23–24.) Etenkin pelien kontaktilanteissa voimaerot korostuvat, ja tilanteet voivat aiheuttaa turvallisuusriskejä (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011). Ulkomaillakin erillisryhmää perustellaan juuri tyttöjen ja poikien kehityksen erilaisuudella, mutta myös tasoeroilla eri liikuntamuodoissa (Grössing, Recla & Recla 2005; Rivard & Beaudoin 2005; Vass 2005). Vaikuttaisi siis siltä, että poikien oletetaan olevan voimakkaampia ja isompia, ja tästä syystä heidän liikkumisensa saattaisi aiheuttaa turvallisuusriskejä etenkin pelitilanteissa. Suomen erillisryhmäopetuksessa ei ole tarkoitus tavoitella tiettyjen sukupuoliroolien ylläpitämistä, vaan nimenomaan tasavertaisten oppimismahdollisuuksien tarjoamista. Erillisopetuksen avulla voidaan ottaa huomioon

erilaiset kiinnostuksen kohteet sekä fyysiset ominaisuudet kuten kuntotekijät ja lihasmassa. (Palomäki 2014.) Yhteisopetus vaihdetaankin erillisopetukseen yleensä viidennellä luokalla, koska vuoden 2004 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vaativat, että sukupuolten erilaiset kiinnostuksen kohteet tulisi huomioida viimeistään silloin (Sääkslahti & Lauritsalo 2000). Tämä sukupuolisensitiivinen liikunnanopetus, eli tyttöjen ja poikien erilaisten mieltymysten huomioon ottaminen koululiikunnassa, voi edistää päätavoitteen, eli liikunnallisen elämäntavan omaksumisen, saavuttamista (Heikinaro-Johansson ym. 2011). Joidenkin näkemysten mukaan erilaisten mielenkiinnonkohteiden huomioiminen onnistuu siis parhaiten erillisryhmissä.

Erillisryhmäopetuksessa opettajalla on hyvät mahdollisuudet ottaa huomioon oppilaiden erilaisia tarpeita tasapuolisesti, kunhan vain ryhmän koko on suositusten mukainen (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011). Bergin mielestä sekaryhmässä tulisikin juuri ongelmia sukupuolien tasapuolisessa huomioimisessa. Hänen mukaansa olisi vaarana, että yhteisopetuksessa liikunnanopetusta vietäisiin enemmän poikien ehdoilla, koska urheilumaailma on hänen mukaansa edelleen melko maskuliininen. (Varmavuori 2013.) Berg (2003) vetoaakin *Liikunta ja tiede* – lehden kirjoituksessaan moniin tutkimuksiin, joissa on usein havaittu, että opetus etenee liikaa poikien ehdoilla. Tämä tarkoittaa, että tunneilla korostetaan ns. poikien lajeja, ja kilpailullisuutta, josta pojat pitävät tyttöjä enemmän. Jos ja kun pojat vievät opettajan huomion sekaryhmissä, opettajalla ei ole aikaa tukea ja opastaa eniten tukea tarvitsevia. Opettajien mielestä yhteisopetuksesta olisi haittaa etenkin liikunnassa heikoille tytöille juuri tästä syystä. (Annerstedt 2005; Balz & Neumann 2005; Heikinaro-Johansson & Telama 2005.) Tästä näkemyksestä paistaa tietysti oletus, jossa tyttöjen ajatellaan olevan useammin heikkoja liikunnassa ja poikien vievän enemmän aikaa opettajalta. Toki myös Koca (2009) havaitsi pienikokoisessa tutkimuksessaan, että sekä mies- että naisopettajat olivat sekaryhmässä vuorovaikutuksessa enemmän poikien kanssa, mikä ei kerro siitä, että sekaryhmä toisi automaattisesti tasapuoliset mahdollisuudet tytöille sekä pojille.

Melko olennaista on myös se, että Suomessa suurin osa oppilaista toivoo opetuksen järjestettävän niin kuin se yleisimmin järjestetään. Liikunnan oppimistulosten seuranta-

arvioinnista käy nimittäin ilmi, että tytöistä 74 % ja pojista 68 % toivoo erillisopetusta, ja vain joidenkin lajien kohdalla sekaryhmäopetusta (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011).

Sädekosken (2014) tekemässä pro gradu -tutkielmassa yhdeksäsluokkalaisista tytöistä noin 12 % mainitsi sekaryhmän liittyvän liikuntaryhmän aiheuttamaan ahdistuneisuuteen, mikä viittaisi erillisryhmän paremmuuteen. Tutkielman tulosten mukaan etenkin tytöillä on ulkonäköön liittyviä paineita, jotka korostuvat erityisesti sekaryhmäopetuksessa. 17 % tytöistä mainitsi uinnin olevan yksi yleisimmistä ahdistusta aiheuttavista liikuntamuodoista. Ahdistusta aiheutti tässä tapauksessa sekaryhmä tai miesopettaja. (Sädekoski 2014.) Uinti kun on kuitenkin liikuntamuoto, jossa nuoren vartalo on kaikkien tarkasteltavana ja siten myös arvosteltavana, ja koska tyttöjen sekaryhmiin liittyvät ahdistukset liittyvät mm. ulkonäköpaineisiin, niin sekaryhmän käyttö uinnissa voisi laukaista monenlaisia negatiivisia tunteita ja jättää syviä epämiellyttäviä muistoja koululiikuntatilanteista. Juuri uintitunnilla epävarmuus omasta kehosta voi tulla esiin selvimmin. Oppilaista voi tuntua epämiellyttävältä mennä alasti suihkuun omien luokkakavereiden edessä. (Lounassalo & Virta 2000.) On varmasti monia muitakin syitä sille, miksi oppilaat toivovat erillisopetusta, mutta ulkonäköpaineet näyttäisivät olevan yksi merkittävä. Aiheesta herää tietysti myös kysymys, että jos kaikissa muissa aineissa oppilaat ovat sekaryhmissä, niin eikö liikunta voisi olla oppiaine, jota toteutettaisiin erillisryhmissä? Tätähän kuitenkin suurin osa oppilaista toivoo, ja se toisi varmasti vaihtelua luokkahuoneissa tapahtuvaan yhteisopetukseen.

Hannonin ja & Ratliffen (2007) tutkimuksen mukaan tytöillä saattaisi olla paremmat mahdollisuudet osallistua liikuntatunnilla tyttöryhmässä kuin sekaryhmässä. Tutkimuksen mukaan nimittäin erillisryhmässä olleet lukiolaistytöt koskivat palloilutunnilla palloon useammin kuin sekaryhmässä olleet lukiolaistytöt. Derryn ja Phillipsin (2004) mukaan tyttöjen suurempi osallistuminen erillisryhmässä voi johtaa siihen, että tytöt saavat positiivisemmän oppimiskokemuksen kuin sekaryhmässä. Tutkijoiden mukaan tyttöryhmän oppilaat olivat myös enemmän vuorovaikutuksessa opettajan kanssa kuin sekaryhmän tytöt (Derry & Phillips 2004; Hannon & Ratliffe 2007). Huomionarvoista on myös se, että naispuolisten opettajien opettaminen oli tehokkaampaa, kun he opettivat erillisryhmää, koska sekaryhmän kanssa heillä meni enemmän aikaa tunnin organisointiin ja hallintaan (Derry & Phillips 2004). Tytöt saattavat siis saada erillisryhmässä enemmän palautetta, ohjeita ja

opetusta opettajalta, sekä enemmän toistoja ja aikaa liikuntasuoritteissa, mikä tietysti edistäisi oppimista.

Floridassa tehdyn tutkimuksen mukaan lukiolaistytöjen ja -poikien liikuntatuntien aktiivisuustasoissa ei ollut merkittävää eroa, kun verrattiin erillisryhmä- ja sekaryhmäopetusta (Hannon & Ratliffe 2005). McKenzie ym. (2004) saivat samanlaisia tuloksia poikien kohdalla omassa tutkimuksessaan. Toisaalta tuoreemmassa tutkimuksessa Smith ym. (2014) huomasivat, että lukiolaistytöt ja – pojat olivat aktiivisempia sukupuoliryhmässä kuin sekaryhmässä. Myös Derryn ja Phillipsin (2004) tutkimuksessa 12–15-vuotiaat tytöt harjoittelivat ja osallistuivat ajallisesti jopa 50 % enemmän tyttöryhmässä kuin sekaryhmässä. Kuitenkin McKenzien ym. (2004) tutkimuksessa tyttöjen rasitustaso jäi alhaisemmaksi tyttöryhmässä kuin sekaryhmässä. Tähän voi tietysti vaikuttaa se, että tutkimuksen tyttöryhmissä käytettiin vähemmän aikaa pelaamiseen ja enemmän aikaa taitoharjoitteluun kuin muissa ryhmissä, ja peliharjoitteethan ovat yleensä luonteeltaan aktiivisempia kuin taitoharjoitteet. Myös Van Ackerin ym. (2010) tutkimuksessa havaittiin, että sekaryhmässä poikien ja tyttöjen aktiivisuus oli keskimäärin korkeampaa kuin erillisryhmässä. On siis olemassa ristiriitaista näyttöä siitä, miten seka- ja erillisryhmä vaikuttaa oppilaan fyysiseen aktiivisuuteen. Tällä argumentilla ei voida ehkä siis perustella kumpaakaan ryhmää, ennen kuin tutkimusta on laajennettu ja tarkennettu.

2.3 Sekaryhmän perusteluita

Erillisryhmien valitsemisella näyttäisi olevan vakuuttavat perustelut. Millä sitten perustellaan sekaryhmää? Sitä perustellaan muun muassa sen positiivista oppimisilmapiiriä edistävällä vaikutuksella (Wallian & Gréhaigne 2005). Sen koetaan edistävän sukupuolten tasa-arvoa sekä tukevan koulun kasvatuksellisia tavoitteita samalla, kun tytöt ja pojat oppivat toisiltaan paljon tärkeitä taitoja (Annerstedt 2005; Balz & Neumann 2005; Kellis & Mountakis 2005; Rønholt 2005), kuten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä toistensa huomioon ottamista nimenomaan vastakkaisen sukupuolen kanssa (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011). Yhteisopetuksessa oppilaat oppivat suuremmalla todennäköisyydellä ymmärtämään ja tuntemaan toistensa käyttäytymistä ja ajattelua, mikä on tietenkin eduksi yhteiskunnassa

pärjäämisessä myöhemmin. Esimerkiksi sekasählypelissä oppilas tekee koko ajan havaintoja siitä, miten toinen liikkuu ja miksi, mitä toinen ajattelee minusta, muista ja itsestään, tekikö hän tietyn eleen jostain tietystä syystä, millaisia puolia toisesta nousee esiin pelikentällä verrattaessa välitunnilla ja vapaa-ajalla ilmeneviin piirteisiin ja niin edelleen. Sekaryhmän aktiviteeteissa oppilailta edellytetään sama tehtävä, tavoite, aika ja paikka, eli toisin sanoen sosiaalinen ruumis, joka ei katso sukupuolta. (Veijola 1992, 209–233.) Tämä edistää tietenkin tasapuolisuutta, koska oppilaat ovat samalla viivalla opettajan ja toistensa silmissä. Sekaryhmää pidetään myös järkevämpänä vaihtoehtona esimerkiksi tanssitunneilla ja tietyissä eriytystilanteissa ihan käytännön syistäkin (Heikinaro-Johansson ym. 2011). Suomessa ja Norjassa liikunnanopetustyötä tehneen liikunnanopettajan mielestä yhteisopetus voi parhaimmillaan lisätä luokkahenkeä, kouluviihtyvyyttä ja tasa-arvoisuutta (Korpela 2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetussuunnitelman tavoitteet ovat samat kaikille oppilaille, eikä niitä täten ole määritelty erikseen tytöille ja pojille (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Yhteisopetus toteuttaisi siis ainakin perusopetuksen opetussuunnitelman tavoitteita, koska tytöt ja pojat olisivat yhtä ja samaa joukkoa tunnilla.

Vaikka suurin osa Suomen oppilaista toivoo erillisopetusta, täytyy silti muistaa, että aina joukosta löytyy oppilaita, jotka toivovat sekaryhmäopetusta. Esimerkiksi aivan rajan takana Ruotsissa enemmistö oppilaista pitää sekaryhmäopetusta parempana (Annerstedt 2005) ja kanadalaisessa tutkimuksessa vain harva tytöistä olisi halunnut erillisiä ryhmiä tytöille ja pojille, vaikkakaan tytöt eivät pitäneet poikien käytöksestä yhteisopetuksessa (Gibbons & Humbert 2008). Toisaalta Woodson-Smithin ym. (2009) tutkimuksessa erillisryhmän tytöistä 75,6 % piti erillisryhmää parempana ja sekaryhmän tytöistä 85,5 % piti sekaryhmää parempana. Saattaisikin olla niin, että mielipide riippuu siitä, mihin on tottunut. Jos on saanut pitkään opetusta erillisryhmässä, oppilas voi kokea sekaryhmän ahdistavana ja toisin päin. Kuvassa 1 nähdään Floridassa tehdyn lukiolaistutkimuksen tuloksia, jotka puhuvat sekaryhmän puolesta. Tuloksista ilmenee tyttöjen ja poikien mielipiteet seka- ja erillisryhmissä tapahtuvista liikuntatunneista. Kysymysasettelussa oli myös ”en pidä enkä vastusta” vaihtoehto, joten siksi prosenttiosuudet eivät muodosta 100 %.

Students' opinions

	Coed PE activities		Single-gender PE activities	
	I like	I dislike	I like	I dislike
Males	56%	7%	35%	14%
Females	55%	11%	31%	29%

KUVA 1. Oppilaiden (n = 177) mielipiteet sekaryhmissä ja erillisryhmissä tapahtuvista liikuntatunneista (mukailtu Hannon & Ratliffe 2005).

Opetusryhmien koostumukset vaikuttavat tietysti opettajan työhön ja siihen, miten hän suoriutuu ryhmän kanssa erilaisissa opetustilanteissa. Seuranta-arvioinnin opettajien mielestä opetusryhmien suuret koot ja erot oppilaiden taidoissa, kunnossa ja motivaatiossa olivat tekijöitä, jotka toivat työhön haasteellisuutta. Kuitenkin vain kaksi (2) opettajaa sadastayhdestätoista (111) mainitsi sekaryhmäopetuksen tähän haasteellisuuslistaan. (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011.)

Erillisryhmiä perustellaan usein juuri tyttöjen ja poikien fyysisillä kehityseroilla. Tulee kuitenkin muistaa se, että ryhmässä on silti paljon vaihtelua, vaikka toinen sukupuoli onkin kitketty pois. Etenkin yläkoulun oppilasryhmät voivat olla hyvinkin heterogeenisiä, esimerkiksi fyysisiltä ominaisuuksiltaan, koska poikien ryhmässä voi olla aikuisen miehen mitoissa olevia poikia sekä myös hyvin pienikokoisia poikia. Voimantuotto on tällöin varmasti ihan eri luokkaa, mikä tulee huomioida tuntien suunnittelussa. (Lounassalo & Virta 2000.) Tunteja ei voi siis suunnitella erillisryhmissäkään pelkästään pojille tai tytöille, vaan yksilö tulee ottaa huomioon joka tapauksessa. Psykologian tohtori ja liikuntatieteiden maisteri Marja Kokkonen (2000) korostaakin, että liikunnanopettajan tulisi miettiä, mitä oletuksia hänen mielestään sukupuolittunut liikunnanopetus pitää sisällään: onko todella niin, että sukupuolien välillä on enemmän eroa kuin samaan opetusryhmään kuuluvien oppilaiden

välillä? Myös Berg (2003) toteaa, että useat tutkimukset ovat osoittaneet, että suurimmat erot löydetään nimenomaan yksilöiden väliltä, ei sukupuolien väliltä.

2.4 Liikunnan opetusryhmien muodostaminen Suomessa

Aikaisemmin tyttöjen ja poikien yläkoulun erillisopetus oli säädetty peruskouluasetuksessa (718/1984). Nykyisin tätä säädöstä ei ole, mutta se ei tarkoita, ettei kyseinen menettely olisi edelleen sallittua tai suotavaa (Kuusi, Jakku-Sihvonen & Koramo 2009, 23–24). Berg vetää johtopäätöksen, että koska tilanne on kaikin puolin auki, niin aiempien vuosien opetussuunnitelmien suuntaviivat katsotaan olevan edelleen ”voimassa” (Berg 2010, 39). Onko liikunnanopetus muuttunut siis kuitenkin kovin paljoa menneistä vuosista, vaikka erillisryhmien käyttö ei olekaan enää pakollista?

Perusopetuksen sukupuolisidonnaisuus eri aineissa on suurimmaksi osaksi poistunut vuosien mittaan, mutta kun katsotaan esimerkiksi tyttöjen ja poikien valinnaisten kurssien valintaa, voidaan huomata, että sukupuolien välillä on selvästi eroa (Kuusi, Jakku-Sihvonen & Koramo 2009, 23–24). Helsingin Uutisten lehtijutussa 22.11.2013 silloinen perusopetuslinjan johtaja Marjo Kyllönen toteaaakin, että opetusryhmien muodostamiseen ei ole olemassa tiettyä linjaa. Kouluissa voidaan itse päättää opetetaanko liikuntaa seka- vai erillisryhmissä. Samassa lehtijutussa Berg täsmentää vielä, että missään muussa opetettavassa aineessa ei ole vastaavaa sukupuolijaottelua. (Varmavuori 2013.) Myös Kokkonen (2000) toteaa, että muihin oppiaineisiin verrattuna sukupuolta käytetään liikunnassa poikkeavasti ryhmien erittelyperusteena (Kokkonen 2000). Kouluilla on siis mahdollisuus käyttää erilaisia ratkaisuja ja järjestelyjä opetusryhmien muodostamisessa. Ryhmiä voidaan muodostaa esimerkiksi luokkajaan, opetussisältöjen ja erilaisten mielenkiinnonkohteiden perusteella. (Sääkslahti & Lauritsalo 2017.)

Liikunnanopettajan sukupuoli ei vaikuta siihen, millaista ryhmää hän voi opettaa. Naisliikunnanopettajat saavat siis opettaa poikia ja miesliikunnanopettajat vastaavasti tyttöjä. Opettajat ovatkin usein vaikuttamassa siihen, miten opetusryhmät muodostetaan. Tämä joustavuus mahdollistaa yhteisopetuksen silloin, kun se koetaan tarpeelliseksi, esimerkiksi

juuri tanssitunneilla. Oppilasmäärän kasvu ei tällöin tuota ongelmia, koska paikalla on kaksi opettajaa yhden sijasta. (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011.) On myös tapauksia, joissa sekaryhmän käyttö ei ole opetuksen järjestäjien puolesta pedagoginen ratkaisu, vaan taloudellisesta tilanteesta johtuva päätös (Berg 2010, 130). Suomessa alle 50 oppilaan kouluissa liikuntatuntien sekaryhmäopetus on yleistä, ja yhteisopetukseen päädytäänkin yleensä silloin, kun koulun vähäisen oppilasmäärän takia pojille ja tytöille ei saada muodostettua järkevästi omia ryhmiä (Heikinaro-Johansson & Telama 2005). Ryhmien muodostamiseen vaikuttavat siis hyvin monet asiat.

3 SUKUPUOLI

Tässä luvussa tarkastelen sukupuolta eri näkökulmista. Esittelen muun muassa tyttöjen ja poikien eroja, yläkouluikään ajoittuvia ilmiöitä, kaksijakoista sukupuolikäsitystä, sukupuoli-identiteettiä, tasa-arvolakia ja sukupuolettoman liikunnanopetuksen mahdollisuuksia.

3.1 Kahden sukupuolen erot ja yläkouluikä

“Opetuksessa otetaan erityisesti huomioon tyttöjen ja poikien erilaiset tarpeet sekä kasvun ja kehityksen erot.” Näin mainitaan Valtioneuvoston asetuksessa perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista. (1435/2001.) Miten tytöt ja pojat ovat sitten erilaisia liikuntatunneilla esimerkiksi fyysisen aktiivisuuden, fysiologisten erojen ja asennoitumisen suhteen?

Tyttöjen ja poikien aktiivisuutta tarkastellessa saadaan monenlaisia tuloksia. Pojat ovat liikkuvaisempia kuin tytöt, ja he myös liikkuvat kuormittavammin kuin tytöt (Luoto 2005). Liikuntatunneilla he saavuttavat suuremman määrän askeleita minuutissa kuin tytöt (Mayorga-Vega & Viciano 2015), joten heille kertyy enemmän aktiivisuutta tunnin aikana. Myös Smith ym. (2014) huomasivat lukiolaistutkimuksessaan, että intensiteetti ja aktiivisuuden määrä olivat suurimpia poikaryhmissä. Toisaalta kuitenkin Van Ackerin ym. (2010) tutkimuksessa havaittiin, että muokatuilla pelimuodoilla ja sovelletuilla liikuntatunneilla tytöt olivat keskimäärin poikia aktiivisempia sekaryhmissä. Myös Sarradel ym. (2011) havaitsivat pienimuotoisessa tutkimuksessaan, että tytöt saavuttivat liikuntatunneilla kaikissa tutkituissa liikuntamuodoissa (mm. tanssi, jalkapallo, lentopallo, tennis, ulkoilulajit, kuntoilu) suuremmat sykelukemat kuin pojat. Tätä vastoin Hannon ja Ratliffe (2005) totesivat tutkimuksessaan, että lukiolaispojat saavat liikuntatunneilla tyttöjä enemmän fyysistä aktiivisuutta niin sekaryhmässä kuin erillisryhmässä. Tässä tutkimuksessa tunneilla pelattiin joukkuelajeja, jotka tietävästi ovat enemmän poikien mieleen. Aiheesta löytyy siis ristiriitaista tietoa.

Sukupuolten välillä näyttäisi olevan joitakin selkeitä fysiologisia eroja, jotka liittyvät kokoon ja fyysisiin ominaisuuksiin. Naisilla on esimerkiksi suurempi rasvaprosentti (keskimäärin 25 %) kuin miehillä (keskimäärin 15 %), ja miehillä taas on suurempi hemoglobiinipitoisuus, mikä selittyy suuremmalla testosteronin määrällä. Näistä ja lihasmassan eroista johtuen miesten maksimaalinen hapenottokyky on suurempi kuin naisilla. Naisilla myös kuukautiskierto voi vaikuttaa suorituskyykyyn. (Luoto 2005.) Monet fysiologiset erot, kuten testosteronimäärän, lihaskudoksen, painon ja pituuden kasvu, ilmenevät jo murrosiässä (Thomas & French 1985), joten niiden huomioiminen koululiikunnassa on olennaista. Myös esimerkiksi maksimaalisen hapenottokyvyn on havaittu olevan pojilla parempi kuin tytöillä jo 9-11-vuotiaiden joukossa (Lintu ym. 2014). Murrosiän ylittäneillä pojilla on siis etulyöntiasema tyttöihin nähden kaikissa liikuntamuodoissa, joissa vaaditaan kokoa ja voimaa (Thomas & French 1985). Vaikka tytöt saavuttavatkin murrosiän keskimäärin puolitoista vuotta poikia aiemmin (Wilmore & Costill 2004, 572), tilanne ei tasaannu, koska poikien suhteellinen lihaskunto kehittyy nopeammin kuin tyttöjen, kun taas tyttöjen kehitys jopa hidastuu murrosiässä. Poikkeuksena on notkeus, jossa tytöt kehittyvät poikia nopeammin. Tytöt ovat myös keskimäärin parempia tasapainosuorituksissa kuin pojat, vaikkakin tasapainokyvyn kehitys on molemmilla melko samanlaista. (Nupponen 1997, 125–128.) Kaiken kaikkiaan puberteetti muuttaa suorituskyykyä, pääasiassa sukupuolihormonien vaikutuksesta (Wilmore & Costill 2004, 572).

Lisäksi on havaittu, että tytöt ja pojat ovat kiinnostuneita liikunnassa hieman erilaisista asioista, ja myös heidän suhtautumisensa koululiikuntaan on jossain määrin erilaista. Esimerkiksi pojilla on selvästi hieman positiivisempi asenne liikuntaa kohtaan kuin tytöillä, ja he myös uskovat omaan osaamiseensa liikuntasuorituksissa enemmän kuin tytöt. (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011.) Tytöt ovat kiinnostuneita erityisesti omasta hyvinvoinnistaan ja pitävät siihen liittyviä tavoitteita tärkeinä koululiikunnassa. Pojilla vastaavasti kiinnostus suuntautuu tyttöjä enemmän omien rajojen kokeilemiseen, pelaamiseen, kilpailemiseen ja fyysiseen aktiivisuuteen. (Heikinaro-Johansson, Varstala & Lyyra 2008.) Tätä havaintoa tukee myös Soinin (2006) tekemä motivaatioilmastotutkimus, jossa havaittiin, että kilpailu oli tärkeämpi asia pojille kuin tytöille. Myös Couturier ym. (2007) havaitsivat kyselytutkimuksessaan, että pojat valitsivat mieluummin kilpailullisia ja haasteellisia

joukkue- ja yksilöaktiiviteetteja, ja tytöt taas vähemmän kilpailullisia ja enemmän yhteistyötä sisältäviä tanssi- ja kuntoiluaktiiviteetteja.

Fysiologisten ja kiinnostuksiin liittyvien erojen lisäksi oppilaat kokevat, että tytöille tietyt lajit soveltuvat paremmin kuin pojille ja päinvastoin. Esimerkiksi Osbornen ym. (2002) pienimuotoisessa tutkimuksessa haastateltiin 7. ja 8. luokkalaisia tyttöjä ja poikia sekaryhmiin liittyvillä kysymyksillä, ja tuloksista kävi ilmi tyttöjen ja poikien samanlainen näkemys siitä, että kontaktilajit kuten jalkapallo ja paini sopivat paremmin pojille kuin tytöille. Vastaavanlainen tulos saatiin seitsemän vuotta aiemmin tehdyssä tutkimuksessa, jossa todettiin 15–17-vuotiaiden tyttöjen valitsevan mieluummin feminiinisyyteen yhdistettäviä lajeja kuten sulkapalloa, lentopalloa ja pöytätennistä. Suurin osa kontaktia sisältävistä lajeista eivät olleet tyttöjen mieleen. (Lo 1995.) Osbornen tutkimuksessa yksi poikapuolinen vastaaja perusteli painin sopimista pojille paremmin sillä, että se on enemmän kontaktilaji, ja tytöillä saattaisi tulla tukka tielle kesken painin, mikä häiritsisi toimintaa. Sama vastaaja perusteli jalkapalloa sillä, että kontaktilajit vaan sopivat paremmin pojille. Yksi tyttö oli samaa mieltä sen takia, koska ”pojat osaavat olla todella rajuja”, ja tytöt eivät tiedä välttämättä miten peliä pelataan. (Osborne ym. 2002.) Toisaalta kyseisessä tutkimuksessa nuorten kommentit ovat melko köykäisiä, ja heidän perustelunsa olisi oletettavasti helppo kumota, mutta silti heidän mielipiteensä tulee ottaa huomioon tuntien suunnittelussa. Hill ym. (2012) kysyivät opettajilta, pitäisikö kaikkia lajeja opettaa sekaryhmässä. Yli 75 % vastaajista oli sitä mieltä, että jalkapalloa ja koripalloa lukuun ottamatta kaikki lajit pitäisi opettaa sekaryhmissä. Tämän tutkimuksen opettajien enemmistö puolustaa siis kontaktilajien turvallisuusperustetta, vaikkakin mainitut kaksi lajia eivät olekaan ainoat kontaktia sisältävät lajit koululiikunnan tarjonnassa. Hillin ja Clevenin (2005) tutkimuksessa suurin osa oppilaista oli kuitenkin sitä mieltä, että kaikki tutkimuksessa esitetyt lajit (37 kpl) pitäisi opettaa sekaryhmässä, mikä tarkoittaisi sitä, että kontaktilajejakaan ei tarvitsisi välttää tyttöjen ja poikien kesken.

Yläkouluikäisen kognitiivisessa ja sosiaalis-emotionaalisessa kehityksessä tapahtuu monia muutoksia. Nuori luo omaa identiteettiään, jäsentää itseään suhteessa toisiin, ja kamppailee korostuneen itsetietoisuuden eli egosentrisyyden kanssa. Toisiin suhtautuminen muuttuu selkeästi. Erityisesti paritanssitunneilla murrosiän kehityskulku konkretisoituu. Seitsemännellä luokalla tuntuu vaikealta pitää toista kädestä kiinni. Kahdeksannella luokalla

oppilaat alkavat tottua siihen, että pojat ja tytöt tanssivat yhdessä. Yhdeksännellä luokalla tilanne on yleensä selkeästi kehittyneempi, koska oppilaat saattavat jopa innoissaan kysellä opettajalta, että milloin paritanssit alkavat. (Virta & Lounassalo 2017.)

POPS:n (2014) mukaan vuosiluokilla 7-9 on tärkeää vahvistaa liikunnanopetuksessa muuttuvan kehon hyväksymistä ja myönteistä minäkäsitystä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Murrosiässä eli yläkoulun aikana kehollisuus on olennaisesti läsnä liikunnanopetuksessa. Murrosiän aikaiset muutokset kehossa voivat aiheuttaa esimerkiksi sen, että jotkut oppilaat eivät ole ”sinut” kehonsa kanssa, tai liikkuminen saattaa muuttua kömpelöksi. Opettajan on siis todella tärkeä tiedostaa tämä liikunnanopetuksen kehollinen luonne, ja omalla toiminnallaan korostaa sitä, että ei ole olemassa yhtä oikeaa ja hyväksyttävää liikkuvaa kehoa. Se onnistuu esimerkiksi neutraalilla kielenkäytöllä. (Virta & Lounassalo 2017.)

3.2 Kaksijakoinen sukupuolikäsitys

Suomalaisessa koululiikunnassa vallitsee kaksijakoinen sukupuolikäsitys. Myös yleisemmin urheilun ja liikunnan saralla ihmiset on tapana jaotella sukupuolen mukaan eri sarjoihin, joukkueisiin ja kilpailuihin. Tämä kaksiluokkaisuus näkyy Kokkosen (2000) mielestä myös koululiikunnan opetussuunnitelmissa ja – sisällöissä, jotka ovat hänen mukaansa kaikesta huolimatta sukupuolittuneita toteutumisen tasolla.. Seuranta-arvioinnin mukaan pojat pääsevät tyttöjä useammin laskettelemaan ja pelaamaan erilaisia pallopelejä. Tyttöjen tunneilla on taas enemmän muun muassa suunnistusta, luistelua, tanssia, aerobicia ja kuntovoimistelua. (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011.) Kertooko tämä siitä, että nuoria ei opeteta tasapuolisesti koululiikunnassa, vai siitä, että sukupuolien erilaisuudet ja erilaiset mielenkiinnonkohteet on otettu huomioon? Totesin jo ensimmäisessä luvussa, että Ruotsissa liikunnanopetus tapahtuu sekaryhmissä. Siellä liikuntatuntien lajisisällöt koostuvat lajeista, jotka vapaa-ajalla ovat poikien keskuudessa suosituimpia kuin tyttöjen keskuudessa (Redelius, Fagrell & Larsson 2009). Saman kysymyksen voisi esittää siis myös Ruotsille.

Sukupuoli-identiteetti tarkoittaa henkilön omaa kokemusta ja käsitystä siitä, mikä hänen sukupuolensa on (Tanhula ym. 2015). Vallitseva kaksijakoinen käsitys sukupuolesta ei riitä sukupuolen määrittelyssä, koska voi olla tilanteita, joissa yksilön hormonaalinen, juridinen ja omaan kokemukseen perustuva sukupuoli eivät ole samoja (Kokkonen 2000). Tällöin puhutaan sukupuoliristiriidasta, ja henkilön katsotaan kuuluvan sukupuolivähemmistöön (Tanhula ym. 2015). Sukupuolivähemmistöön kuuluvat intersukupuoliset ihmiset sekä transihmiset. Intersukupuolisen ihmisen sukupuolta määrittelevät fyysiset ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti miehen eivätkä naisen, vaan heillä on vaihtelevasti molempien sukupuoliominaisuuksia. Suomessa syntyy joka vuosi noin 5-50 tällaista sukupuoleltaan epäselvää vauvaa, joiden sukupuoli määrätään hyvin pian syntymän jälkeen tytöksi tai pojaksi – yleensä tytöksi. Transihmisiä ovat transvestiitit, muunsukupuoliset eli transgenderit ja transsukupuoliset ihmiset. Transvestiitit kokevat tarvetta ilmaista vastakkaista sukupuolta persoonassaan, vaikka ovatkin omaan sukupuoleensa tyytyväisiä. Muunsukupuoliset ihmiset voivat kokea olevansa nainen sekä mies, jotain siltä väliltä, jotain niiden ulkopuolelta, tai sukupuoleton. Transsukupuoliset ihmiset kokevat syntyneensä väärin nahkoihin. Suomessa arvioidaan olevan noin 50 000 – 100 000 transvestiittia ja noin 5000 transsukupuolista ihmistä. (Kokkonen 2017.) Valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan ETENE:n mukaan sukupuoli-identiteettiin liittyvien häiriöiden esiintyvyydeksi koko maailmassa on arvioitu 6-25 henkilöä 100 000 henkeä kohti, ja ilmaantuvuudeksi 0,2-1,6 henkilöä 100 000 henkilöä kohti vuodessa (Mäkinen 2012). Luvut kuulostavat pieniltä, ja kyseessä on selkeästi sukupuolivähemmistö, mutta silti heidän huomioimisensa koululiikunnassa on olennaista. Mitä sitten, kun poika ei koe olevansa sukupuoleltaan poika, ja hänet silti pakotetaan osallistumaan poikien liikuntaryhmään koulussa? Miltä hänestä tuntuu käyttää muiden poikien kanssa yhteistä pukuhuonetta ja suihkutilaa? Monet sukupuolivähemmistöön kuuluvat opiskelijat kokevat nimenomaan juuri oppilaitosten liikuntatunnit todella ahdistaviksi ja ongelmallisiksi tilanteiksi (Huotari ym. 2011, 68). Mahtaako tämä edesauttaa koululiikunnassa viihtymistä ja liikunnallisen elämäntavan syntymistä? Tästä huolenaiheesta huolimatta yläkoulun tytöt ja pojat jaetaan Suomessa erillisryhmiin virallisen sukupuolen mukaan. Tämä juridinen sukupuoli tarkoittaa väestörekisteriin kirjattua sukupuolimerkintää, joka voi olla vain mies tai nainen. Suomen valtaväestö kuuluu sukupuolienemmistöön, eli heidän syntymähetkellä todettu sukupuolensa täsmää sukupuolen ilmaisun ja sukupuoli-identiteetin kanssa. Kaksijakoisuus on johtanut

sukupuolinormatiivisuuteen, joka tarkoittaa, että tiettyjä asioita pidetään kullekin sukupuolelle sopivina tai tyypillisempinä, ja tiettyjä epänormaaleina. (Tanhula ym. 2015.) Jo 5-6-vuotias lapsi ymmärtää, millainen käyttäytyminen on kullekin sukupuolelle sopivaa (Kokkonen 2017).

Suomen erillisryhmäopetus ei lähtökohtaisesti lisää sukupuolivähemmistöön kuuluvien lasten hyvinvointia, vaan se enemmänkin vahvistaa ja korostaa käsitystä kaksijakoisesta sukupuolesta. Sukupuolivähemmistöön kuuluvat oppilaat ovat muun muassa suorittaneet koulun liikuntakursseja henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) mukaisesti yksin, jolloin he ovat automaattisesti jääneet koululiikunnan tarjoamien sosiaalisten tilanteiden sekä liikunnanopetuksen ulkopuolelle. Transsukupuolisille on myös myönnetty psykiatrin lausunnon myötä vapautus koululiikunnasta, ja he ovat suorittaneet liikunnan osuuden itsenäisellä suorituksella kouluavustajan ohjaamana. Erillisryhmäopetukseen sisältyy yleensä sukupuolittuneita käytänteitä, kuten tiettyjä opetussisältöjä, menetelmiä, odotuksia ja arviointikriteerejä, jotka täsmäävät sukupuolienemmistön piirteiden kanssa. Erillisryhmää pidetäänkin tästä syystä olennaisena sukupuolistavana tekijänä. Liikunnanopetukseen toivotaan siis enemmän sekaryhmäopetusta niin, että sekä mies- että naisopettaja on paikalla. (Kokkonen 2017.)

3.3 Sukupuolitietoisuus liikunnanopetuksessa

Vuoden 1986 tasa-arvolaki (609/1986) kielsi sukupuoleen perustuvan syrjinnän, mutta vuonna 2015 tehty uudistus meni vielä pidemmälle. Uudistuksen myötä kielto koskee nyt myös sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää. Sukupuolten tasa-arvoa tulee myös uudistuksen mukaan edistää suunnitelmallisesti. (Tanhula ym. 2015.) Sukupuolen ilmaisu voi tarkoittaa esimerkiksi yksityiskohtia, joilla henkilö tuo esiin tiedostaen tai tiedostamattaan omaa sukupuoltaan, esimerkiksi vaatetukseen, asusteisiin, hiustyyliin, kielenkäyttöön, elekieleen ja meikkaamiseen liittyvien asioiden avulla. Syrjinnän kieltävistä laeista huolimatta sukupuolivähemmistöt kohtaavat jatkuvasti syrjintää. (Kokkonen 2017.) Liikunnanopettajan tulee siis huolehtia siitä, että oppilaat eivät syrji tai kiusaa ketään: ei sukupuolienemmistöön eikä -vähemmistöön kuuluvaa oppilasta. Tämän lisäksi täytyisi

varmasti pohtia omaakin toimintaa. Liikuntatuntien on huomattu vahvistavan käsitystä siitä, millainen liikkumistapa on ”normaalia” tytölle ja pojalle (Kokkonen 2017). Olenko opettajana edistänyt sukupuolten tasa-arvoa, kun olen jakanut oppilaat tyttöjen ja poikien erillisryhmiin? Pönkitätkö kaksijakoista sukupuolikäsitystä voimistelutunnilla, jolla kehun tyttöjä kauniiksi keijuiksi tai prinsessoiksi, kun he tekevät harppauksia ja varsaloikkia salin poikki? Loukkaanko tasa-arvolakia käyttämällä termejä miesten ja naisten punnerrus? Kuten jo aiemmin mainitsinkin, sekaryhmän koetaan edistävän sukupuolten tasa-arvoa sekä tukevan koulun kasvatuksellisia tavoitteita, joten sekaryhmän käyttö voisi sopia hyvin tasa-arvoisuuden suunnitelmalliseen edistämiseen. Syrjäläinen ja Kujala (2010) ovat kuitenkin sitä mieltä, että sukupuolten yhdenvertaisuutta edistetään kaikista parhaiten ottamalla huomioon sekä pojat että tytöt. Jos pyrimme siihen, että teemme pojista ja tytöistä samanlaisia, emme edistä heidän välistä tasa-arvoaan. (Syrjäläinen & Kujala 2010.)

Tanhulan ym. (2015) laatimaan tietopakettiin kerättiin kehittämisideoita kyselyn avulla. Syksyllä 2014 toteutetussa kyselyssä haluttiin selvittää sukupuolivähemmistöjen ajatuksia ja mielipiteitä ryhmäjoista koulussa. Vastaajien mielestä esimerkiksi liikunnan ja käsityön sukupuolijako pitäisi poistaa kokonaan ja yksilön toiveita valita oma ryhmänsä pitäisi kunnioittaa enemmän. Ehdotuksena esitettiin liikuntaryhmien jakoa niin, että oppilas saisi valita kevyemmästä ja haastavammasta vaihtoehdosta, jolloin sukupuolella ei olisi jaossa mitään merkitystä. Berg (2003) kärjistää, että sukupuoleton liikunnanopetus ei yksin riitä yksilöiden tasapuolisessa huomioimisessa. Tämän lisäksi liikunnanopettajan tulisi tiedostaa oma arvoperustansa ja omat odotuksensa, jotta hän voisi vaikuttaa siihen, miten ne näkyvät liikunnanopetuksessa. Liikuntakasvattajien tulisi olla toimissaan sukupuolitietoisempia, jotta he eivät tietämättään vahvista epäedullisia käsityksiä (Kokkonen 2017). Bergin mukaan yhteisopetus voisi harkitusti toteutettuna vähentää oppilaiden sukupuolistereotypioita (Berg 2003). Kokkonen puhuu sukupuolitietoisesta lähestymistavasta, joka tiedostaa sukupuolien erot, ja ymmärtää niiden olevan sosiaalisten, kulttuuristen ja biologisten tekijöiden vaikutuksien summa. Tämä lähestymistapa auttaa kouluja höllentämään perinteisiä käsityksiä sukupuolesta ja käyttäytymisestä, ja sen katsotaan myös kuuluvan ammattitaitoisen opettajan tunnuspiirteisiin. (Kokkonen 2017.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Työni tarkoitus oli selvittää yläkoulun liikunnanopettajien näkemyksiä ja ajatuksia seka- ja erillisryhmien opettamisesta sekä kaksijakoisesta sukupuolikäsityksestä.

Tutkimuskysymykset:

Pääkysymys:

Millaisia ajatuksia, mielipiteitä ja näkemyksiä yläkoulun liikunnanopettajilla on seka- ja erillisryhmien opettamiseen sekä kaksijakoiseen sukupuolikäsitykseen liittyen?

Alakysymykset:

1. Mikä ryhmätyyppi soveltuu yläkoulun liikuntaan parhaiten opettajien mielestä?
2. Mitä opettajat ajattelevat kaksijakoisesta sukupuolikäsityksestä, sukupuolettomasta liikunnanopetuksesta ja maskuliinisuudesta yläkoulussa?
3. Miten opettajat kokevat yksilöiden väliset erot oppilasryhmissä?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuksen luonne

Tutkimus oli luonteeltaan sekä kvantitatiivinen eli määrällinen että kvalitatiivinen eli laadullinen. Määrällisen luonteen otin mukaan siksi, koska halusin saada yleistettävämmän kuvan yläkoulun liikunnanopettajien näkemyksistä eri opetusryhmiin ja sukupuoleen liittyen. Laadullisella tutkimuksella olisin saanut vain muutaman opettajan näkemyksiä aiheesta. Halusin myös vertailla opettajien vastauksia, ja nähdä, onko tietyn tyyppisten vastaajien vastauksissa tilastollisesti merkitseviä eroja. Tämän lisäksi halusin kuitenkin päästä aiheessa syvemmälle ja ymmärtää ilmiötä paremmin, joten otin myös laadullisen näkökulman mukaan tutkimukseen. Lopulta päädyin valitsemaan tutkimusmenetelmäksi molempia menetelmiä sisältävän kyselytutkimuksen.

5.2 Mittarin laadinta

Valitsin kyselytutkimuksen toteuttamisen työkaluksi Webropol-nettikyselyn. Ohjelma oli minulle entuudestaan tuttu, ja tiesin sen toimivan SPSS-analysoinnin kanssa hyvin yhteen. Valintaan vaikutti toki varmasti se, että Jyväskylän yliopiston opiskelijana saan käyttää Webropolia ilmaiseksi.

Kyselylomakkeen kysymykset kumpusivat taustakirjallisuudesta ja huomioista, joita kirjallisuuskatsausta kootessani tein. Lomakkeessa oli yhteensä 28 kysymystä, joista ensimmäiset 11 koskivat vastaajan taustatietoja, kuten sukupuolta, ikää ja kokemusvuosia. Loput 17 kysymystä koskivat opettajien mielipiteitä, näkemyksiä ja kokemuksia. Kysymyksistä 4 oli avoimia, ja loput joko dikotomisia tai likert-asteikollisia suljettuja kysymyksiä. Monet kysymykset vastauksineen halusin muotoilla likert-muotoon (vaihtoehdot 1-5), koska tiesin sen olevan käyttökelpoisin määrällisessä analysoinnissa. Joihinkin kysymyksiin taas halusin selvästi ”kyllä, ei, en osaa sanoa” vastaukset. Avoimissa vastauksissa vastaaja sai kertoa omin sanoin mielipiteensä.

Kyselylomakkeessa kysyin vastaajan sukupuolta neljällä eri vastausvaihtoehdolla: mies, nainen, muu, en halua sanoa. Kahta jälkimmäistä vastausvaihtoehtoa ei ole vielä totuttu käyttämään kyselyissä säännönmukaisesti. Itse halusin sisällyttää nuo kyselyyni, koska Sosiaali- ja terveysministeriö (2015), Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos (2018) ja Trasek ry ovat antaneet suositukset kyseisten vastausvaihtoehtojen käytöstä.

Kyselylomake muutti muotoaan moneen otteeseen, ennen kuin se päättyi viimeiseen muotoonsa. Matkan aikana muun muassa opiskelijakollegani ja ohjaajani antoivat palautetta sen toimivuudesta. Kyselylomakkeen runko saatekirjeineen löytyy tutkielman lopusta kohdasta Liitteet.

5.3 Tutkimusaineiston keruu

Webropol-nettikyselyn linkki ja saatekirje lähetettiin keväällä 2018 sähköpostilla LIITO ry:n puheenjohtajan Kasper Salinin toimesta kaikille LIITO ry:n jäsenille, jotka toimivat silloin jäsenrekisterin mukaan yläkoulun liikunnanopettajina (n = 862). Kyselyyn vastaamiseen vastaajalla meni noin 10 minuuttia.

5.4 Tutkimuksen kohdejoukko

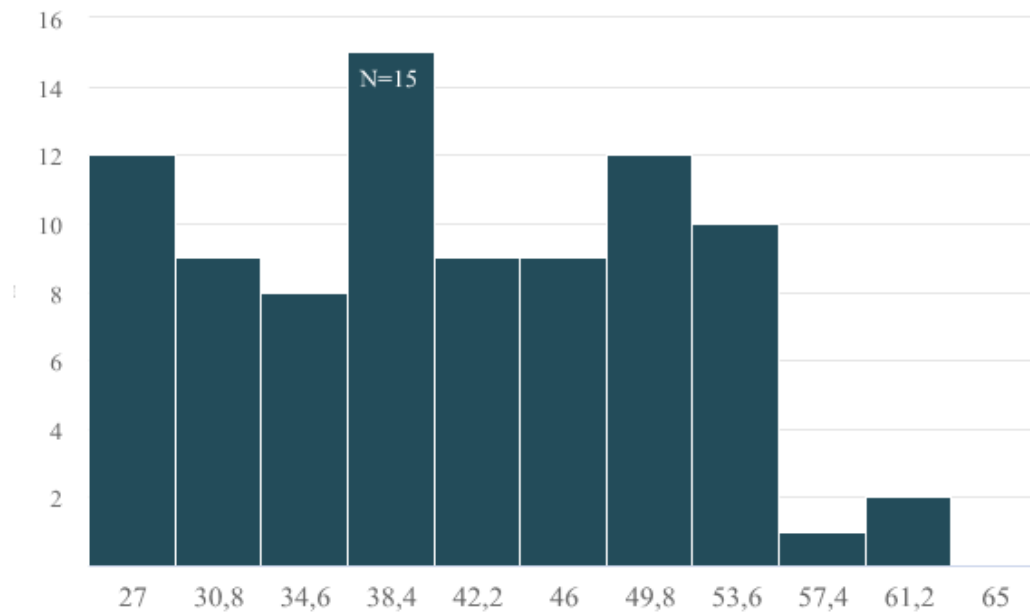
Valitsin tutkimuksen kohdejoukoksi yläkoulun liikunnanopettajat. Syitä valinnalle oli monia. Taustakirjallisuuteni mukaan Suomen alakouluissa liikuntatunnit pidetään pääasiassa sekaryhmissä, joten alakoulun liikunnanopettajille kyselyä olisi ollut turha tehdä ryhmien erilaisen käytön näkökulmasta. Suomen yläkouluissa käytetään pääasiassa erillisryhmiä, mutta myös muita ryhmämuotoja. Yläkouluiässä oppilasryhmien heterogeenisyys korostuu entisestään murrosiän muutosten myötä, ja yksittäisten oppilaiden välillä voidaan havaita suuriakin eroja. Siksi koen, että yläkouluiässä on tärkeää pohtia, mihin ryhmiin oppilaita laitetaan, ja miksi. Halusin myös rajata kohdejoukkoni tarkasti johonkin tiettyyn kouluasteeseen.

Kyselyyn vastasi yhteensä 87 yläkoulun liikunnanopettajaa. Vastausprosentti on alhainen (10,1 %), niin kuin yleensä verkkokyselyissä, joissa samoille henkilöille ei ole tehty kyselytutkimusta aiemmin (SurveyMonkey). Vastaajista 82 kertoi omaavansa liikunnanopettajan pätevyyden. Neljällä vastaajalla ei ollut pätevyyttä, ja yksi vastaaja ei vastannut tähän kysymykseen ollenkaan. Vastaajista 58 oli naisia, 27 miehiä, 1 muu, ja 1 valitsi vaihtoehdon “En halua sanoa”. Kohdejoukon sukupuolijakauma esitellään taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Kohdejoukon sukupuolijakauma.

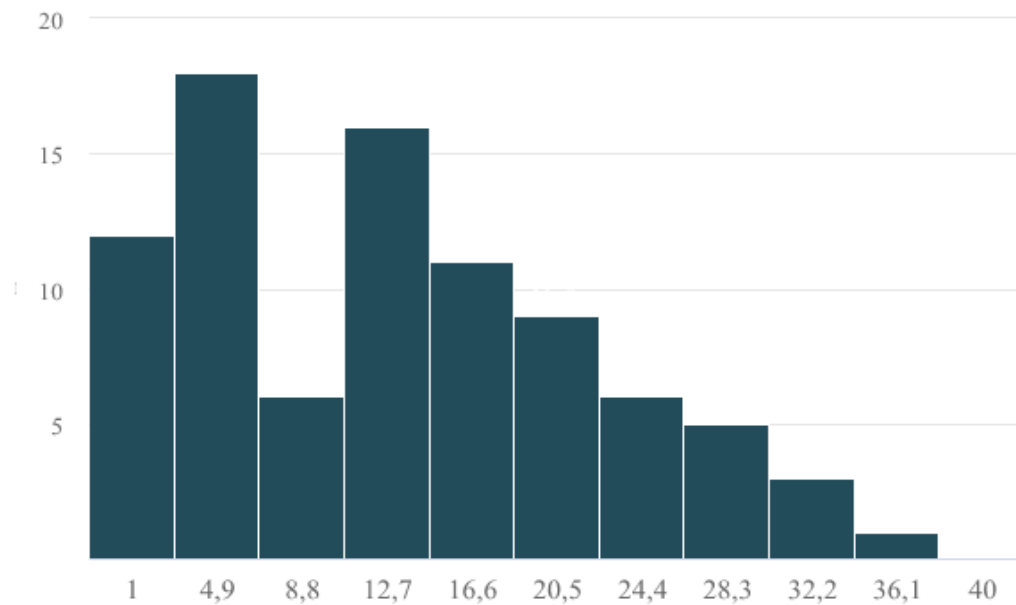
Sukupuoli	N	%
Nainen	58	66,7
Mies	27	31,0
Muu	1	1,1
En halua sanoa	1	1,1
Yhteensä	87	100,0

Nuorin vastaaja oli 27-vuotias ja vanhin 65-vuotias. Vastaajien iän keskiarvo oli 42,78 vuotta ja keskihajonta oli 9,606 vuotta. Suurin frekvenssi oli 39-vuotiaiden kohdalla (8 %). Vastaajia oli melko tasaisesti 27–55 ikävuosien välillä, mutta lähemmäs 60-vuotiaita vastaajia oli selkeästi vähemmän. Kohdejoukon ikäjakauma esitellään kuviossa 1.

KUVIO 1. Kohdejoukon ikäjakauma.

Opettajilta tiedusteltiin, kuinka monta vuotta he ovat toimineet liikunnanopettajana. Pienin vastaus oli 1 vuosi, ja suurin vastaus oli 40 vuotta. Keskihajonta oli 9,623 vuotta. Keskiarvo sijoittui 14,92 vuoteen. 15 vuoden kohdalla olikin suurin frekvenssi (10,3 %). Kohdejoukon kokemusvuosien jakauma esitellään kuviossa 2.

KUVIO 2. Kohdejoukon työkokemusvuosien jakauma.

5.5 Kvantitatiivisen aineiston analyysi

Määrällisessä analysoinnissa käytin IBM SPSS Statistics 24 –ohjelmaa. Tarkastelin aineistosta keskiarvoja, keskihajontoja, prosenttijakaumia sekä minimi- ja maksimiarvoja. Vastauksien ja taustamuuttujien välistä yhteyttä tutkittiin ristiintaulukoinnilla ja kahden riippumattoman otoksen t-testillä. T-testin tuloksien rinnalla käytin kyseisen testin parametritonta versiota, Mann-Whitney’n U-testiä, saadakseni lisää varmuutta tuloksiin. Tulokset-osiossa esittelen Mann-Whitney’n antamia tuloksia vain, jos ne tukevat t-testin antamaa tulosta. Kaikkien testien kohdalla tilastollisen merkitsevyyden raja-arvo (p) oli 0,05.

Taustamuuttujia ja vastausluokkia täytyi muokata kullekin testille sopivaksi. Likert-vastauksia tarkasteltiin sekä viisiluokkaisina (1 = täysin samaa mieltä, 2 = jokseenkin samaa mieltä, 3 = en osaa sanoa, 4 = jokseenkin eri mieltä, 5 = täysin eri mieltä) että kolmiluokkaisina (1 = täysin ja jokseenkin samaa mieltä, 2 = en osaa sanoa, 3 = jokseenkin ja täysin eri mieltä). Opettajat valitsivat sukupuolekseen suurimmaksi osaksi miehen tai naisen, mutta yksi vastaaja valitsi kohdan ”Muu” ja yksi vastaaja kohdan ”En halua sanoa”. Nämä kaksi yksittäistä

vastaajaa poistettiin sukupuolimuuttujasta, jotta analyysit onnistuivat, niin ristiintaulukoinnin, t-testin kuin Mann-Whitney'n U-testin kohdalla.

Ristiintaulukointia varten muodostin vastaajien ikien perusteella kolme mahdollisimman samankokoista (n) ryhmää ikäluokkavertailuun. Työkokemusvuosista muodostin kolme luokkaa jäljitellen Mäkelän (2014) väitöskirjan mukaista luokittelua (noviisit 1-5 v., kokeneet yli 10v.).

Ristiintaulukoinnin taustamuuttujia olivat

- sukupuoli (miehet, naiset)
- ikäluokka (nuoret 27–38 v., keski-ikäiset 39–48 v., ikääntyneet 49–65 v.)
- työkokemusluokka (noviisit 0-5 v., rutinoituneet 5-15 v., erittäin kokeneet 15–40 v.)
- liikunnanopettajan pätevyys (pätevät, epäpätevät)
- yläkoulussa eniten opetettu ryhmätyyppi (sekaryhmä, poikaryhmä, tyttöryhmä)
- onko oppilasryhmissä ilmennyt sukupuoliristiriitaa (kyllä, ei)
- nykyisen koulun koko (pieni koulu 100–316 oppilasta, keskikokoinen koulu 317–532 oppilasta, iso koulu 533–750 oppilasta)
- pienimmän opetusryhmän koko (pieni ryhmä 6-11 oppilasta, keskikokoinen ryhmä 12–17 oppilasta, iso ryhmä 18–24 oppilasta)
- keskimääräisen oppilasryhmän koko (pieni ryhmä 12–16 oppilasta, keskikokoinen ryhmä 17–21 oppilasta, iso ryhmä 22–27 oppilasta)
- isoimman opetusryhmän koko (pieni ryhmä 17–25 oppilasta, keskikokoinen ryhmä 26–33 oppilasta, iso ryhmä 34–42 oppilasta)

T-testiä ja Mann-Whitney'n testiä varten taustamuuttujista piti tehdä kaksiluokkaisia. Vastaajien ikien, kokemusvuosien ja koulujen kokojen kohdalla muodostin kaksi ryhmää suurimman ja pienimmän arvon puolivälistä jakaen. Eniten opetetun ryhmätyyppin kohdalla yhdistin tyttö- ja poikaryhmän yhdeksi ryhmäksi, eli erillisryhmäksi.

T-testin ja Mann-Whitney'n testin taustamuuttujia olivat

- sukupuoli (miehet, naiset)
- liikunnanopettajan pätevyys (pätevät, epäpätevät)
- onko oppilasryhmissä ilmennyt sukupuoliristiriitaa (kyllä, ei)
- ikäluokka (nuoremmat 27–46-v., vanhemmat 47–65-v.)
- työkokemusluokka (kokemattomimmat 1–19 v., kokeneemmat 20–40 v.)
- yläkoulussa eniten opetettu ryhmätyyppi (sekaryhmä, erillisryhmä)
- onko opettanut yläkoulussa sekaryhmää (kyllä, ei)
- onko opettanut yläkoulussa poikaryhmää (kyllä, ei)
- onko opettanut yläkoulussa tyttöryhmää (kyllä, ei)
- nykyisen koulun koko (pienemmät koulut 100–325 oppilasta, suuremmat koulut 326–750 oppilasta)

5.6 Kvalitatiivisen aineiston analyysi

Kysymyslomake sisälsi neljä avointa kysymystä:

1. Mikä ryhmätyyppi soveltuu yläkoulun liikuntaan parhaiten opettajien mielestä? *Miten opettajat perustelevat valintaansa?*

2. Menevätkö yläkoulun sekaryhmätunnit opettajien mielestä enemmän jomman kumman sukupuolen ehdoilla? (Esimerkiksi: Ovatko sisällöt sekaryhmätunneilla enemmän poikien tai tyttöjen suosimia liikuntamuotoja? Muuttaako opettaja opetustaan jomman kumman sukupuolen eduksi?) *Miten opettajat perustelevat valintaansa?*

6. Mitä muita ehdotuksia ja ideoita opettajilla on taitotasoryhmien lisäksi yläkoulun liikunnan ryhmien jakamiseen ja muodostamiseen?

7. Sopiiko opettajien mielestä sukupuoleton liikunnanopetus yläkoulun liikuntaan? *Millaisia ajatuksia opettajilla on liittyen sukupuolettomaan liikunnanopetukseen yläkoulussa?*

Valitsin avoimien vastausten analysointiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Tuomin ja Sarajärven (2009) mukaan se on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä, ja jolla voidaan analysoida aineistoa systemaattisesti ja

objektiivisesti. Sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä, ja pyritään saamaan aineistosta kuvaus tiivistetyssä muodossa. Tässä aineistolähtöisessä menetelmässä pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus kyseessä olevasta aineistosta sulkien pois kaikki muu, mitä asiasta on aiemmin tiedetty. Tätä onkin haastava toteuttaa, koska tutkijan ennakkoluulot vaikuttavat analyysin tekemiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009.)

Osaan kysymyksistä aineistolähtöinen menetelmä oli ainut sopiva vaihtoehto, koska taustakirjallisuudessa ei ollut kerrottu aiheesta riittävästi tai ei ollenkaan, tai tiedot olivat vain aavistuksia. Yhden kysymyksen analysointiin olisi sopinut myös teorialähtöinen sisällönanalyysi, koska taustakirjallisuuteni sisältää paljon aiheeseen liittyviä perusteluja. Halusin kuitenkin kuulla kaikki opettajien näkemykset, mielipiteet ja ehdotukset, ja halusin säilyttää sen mahdollisuuden, että esiin nousisi jotain uutta tai sellaista, jota ei kirjallisuudessa vielä olekaan.

Analyysin aluksi poistin vastauksista vastaajien tunnistetiedot. Tutustuttuani aineistoon karsin joukosta pois sellaiset vastaukset, jotka eivät vastanneet annettuun kysymykseen. Näitä löytyi jokaisen avoimen kysymyksen vastauksista. Tein jäljelle jääneistä vastauksista yksittäisiä poimintoja, jotka pelkistin lyhyemmiksi. Pelkistämisen esimerkkejä on esitelty taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Esimerkkejä alkuperäisten lausumien pelkistyksistä.

Alkuperäinen lausuma	Pelkistetty ilmaus
Vastuukysymykset mietityttävät minua. Naisena en voi valvoa poikien pukkarissa.	vastuukysymykset, valvonta
Taitotason mukainen jaottelu hieman ahdistaa, koska sehän leimaa oppilaita ”hyviksi” ja ”huonoiksi”.	taitotasojaot leimaavat oppilaan

Pelkistämisen jälkeen aloin ryhmittelemään eli klusteroimaan pelkistyksiä alaluokkiin, jotta näkisin opettajien vastauksien samankaltaisuuksia, erilaisuuksia ja olennaisimpia teemoja. Alaluokkien muodostamisen esimerkkejä on esitelty taulukossa 3.

TAULUKKO 3. Esimerkkejä pelkistysten ryhmittelystä alaluokkiin.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
vastuukysymykset, valvonta	valvontahaasteet
taitotasajaot leimaavat oppilaan	taitotasoryhmien haasteet

Alaluokista muodostin pääluokkia, joiden esimerkkejä on esitelty taulukossa 4.

TAULUKKO 4. Esimerkkejä alaluokkien yhdistymisestä pääluokkaan.

Alaluokka	Pääluokka
valvontahaasteet	haasteet
taitotasoryhmien haasteet	haasteet

Klusteroinnin aikana ja jälkeen tein käsitteellistämistä eli abstrahointia, eli muokkasin alaluokkien ja pääluokkien nimiä, yhdistelin joitakin alaluokkia ja pohdin, onko joukossa jotain epäolennaista. Rajasin analysoinnin tähän, joten en lähtenyt vertailemaan esimerkiksi erityyppisten vastaajien vastauksia. En myöskään nähnyt kvantifiointia relevantiksi tutkimuskysymysten kannalta. Tulokset-osiossa esittelen pääluokat alaluokkineen, kerron opettajien kertomia perusteluja nostaten esiin useasti esille tulleita näkemyksiä, ja esittelen teemoja osuvasti kuvaavia aineistositaatteja.

5.7 Tutkimuksen luotettavuus

5.7.1 Reliabiliteetti

Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan reliabiliteetti tarkoittaa toistettavuutta. Tutkimuksessa on hyvä reliabiliteetti, jos se on toistettavissa myöhemmin uudelleen eri tekijän toimesta, ja

tutkimus antaisi samankaltaisia tuloksia. Tämä on erittäin tärkeä luotettavuuden arvioinnissa etenkin määrällisissä tutkimuksissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Tämän tutkimuksen tekemisessä oli monia seikkoja, jotka haastavat reliabiliteettia. Tutkimuksen tekeminen venyi suunniteltua pidemmälle ajanjaksolle, ja tutkijalle tuli jopa puolen vuoden mittaisia taukoja tutkimuksen teossa.

5.7.2 Validiteetti

Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa on tutkittu niitä ominaisuuksia, joita oli tarkoituskin tutkia. Tässä tutkimuksessa halusin selvittää liikunnanopettajien näkemyksiä, kokemuksia ja ajatuksia. Valitsemani kyselylomake ja kysymys- ja vastausmuodot tukevat tätä tarkoitusta. Kyselyä ei ole aiemmin käytetty, testattu eikä validoitu, koska aihetta on tutkittu vasta vähän. Pohdin luotettavuutta tarkemmin Pohdinta-osiossa.

6 TULOKSET

6.1 Taustatiedot

Opettajilta tiedusteltiin, mitä eri ryhmätyyppejä he ovat yläkoulun liikuntatunneilla opettaneet, ja he pystyivät valitsemaan yhden tai useamman vaihtoehdon. Vastaajista 76 kertoi opettaneensa sekaryhmää (87,4 %), 71 tyttöryhmää (81,6 %), 55 poikaryhmää (63,2 %) ja 20 valitsi vaihtoehdon “Muu, mikä?” (23 %). Näistä 20:stä 17 kertoi sanallisesti, mikä ryhmä oli kyseessä. Taitotasoryhmä mainittiin 9 kertaa. Tämän lisäksi seuraavat ryhmät mainittiin kukin kerran opettajien vastauksissa: erityisoppilaat, Urhea-ryhmä, urheiluakatemia-ryhmät, valmistavan luokan oppilaat ja yleisopetuksen oppilaat yhdessä, valmennusryhmä, liikuntaluokat, yhteisopettajuus, urheiluluokka ja aktiivisuustason perusteella jaettu ryhmä. Opettajilta kysyttiin myös, mitä aiemmin mainituista ryhmistä he ovat opettaneet yläkoulussa eniten. Vastaajista 53 valitsi tyttöryhmän (60,9%), 23 poikaryhmän (26,4%) ja 11 sekaryhmän (12,6%). “Muu, mikä?” vaihtoehtoa ei valinnut kukaan.

Opettajilta kysyttiin, onko heidän yläkoulun liikuntaryhmissä ollut oppilaita, jotka ovat kokeneet sukupuoliristiriitaa, ja tämä asia on tullut opettajalle ilmi. Vastaajista 47 (54%) vastasi kyllä ja 40 (46%) vastasi ei. Jatkokysymyksessä tiedusteltiin kyllä-vastauksen antaneilta, että kuinka monta tällaista oppilasta suunnilleen 100 oppilasta kohti. Vastauksien keskiarvo oli 1,38 ja keskihajonta 1,63. Pienin vastaus oli 0,01 ja suurin 10. Suurin frekvenssi oli vastauksella 1 (24,1%). Opettajien vastauksien perusteella Suomessa olisi siis jopa 10% sukupuoliristiriitaa kokevia oppilaita, mikä on selkeästi poikkeava määrä taustakirjallisuuteen nähden (koko maailmassa 0,025%). Tuleekin siis tarkastella kyseistä lukua kriittisesti. Etenkin, jos kyseessä on ollut esimerkiksi näppäilyvirhe, jossa on ollut tarkoitus kirjoittaa luku 1 luvun 10 sijasta.

Vastaajilta tiedusteltiin myös heidän koulunsa oppilaiden määrää sekä suurimman, pienimmän ja keskimääräisen opetusryhmän kokoa. Suurimmassa koulussa oli 750 oppilasta

ja pienimmässä 100 oppilasta. Vastausten keskiarvo oli 359,05, keskihajonta 146,86 ja suurin frekvenssi (12,6%) sattui 350 oppilaan kohdalle. Suurimman opetusryhmän koko vaihteli 17 ja 42 oppilaan välillä keskiarvon ollessa 26,52 ja keskihajonnan ollessa 4,46. Suurin frekvenssi (13,8%) sattui 25 oppilaan kohdalle. Pienimmän opetusryhmän koko vaihteli 6 ja 24 oppilaan välillä keskiarvon ollessa 13,34 ja keskihajonnan ollessa 3,84. Suurin frekvenssi (13,8%) sattui 14 oppilaan kohdalle. Keskimääräinen ryhmäkoko vaihteli 12 ja 27 oppilaan välillä keskiarvon ollessa 20,11 ja keskihajonnan ollessa 2,97. Suurin frekvenssi (27,6%) sattui 20 oppilaan kohdalle.

6.2 Ryhmätyypit

Mikä ryhmätyyppi soveltuu yläkoulun liikuntaan parhaiten? Vastaajista 55 (63,2%) valitsi erillisryhmän, 25 (28,7%) valitsi “Molemmat yhtä hyviä”-vaihtoehdon, ja 7 (8%) valitsi sekaryhmän.

6.2.1 Erillisryhmää kannattaneet

Erillisryhmää kannattaneet opettajat perustelivat valintaansa pääasiassa *opettajaan ja oppilaisiin liittyvillä tekijöillä*. Lisäksi erillisryhmää perusteltiin *oppisisältöihin, tuntitoimintaan ja resursseihin liittyvillä* kommentteilla. Oppilaisiin liittyviä perusteluja olivat pääasiassa *sukupuolten väliset fyysiset erot, murrosiän muutokset, erilaiset kiinnostuksen kohteet, epävarmojen oppilaiden vähäisempi osallistuminen, taitotasoerot, tyttöjen sivuun jääminen, turvallisuus ja poikien epäkypsä käytös*. Opettajaan liittyvät perustelut koskivat pääasiassa *valvontahaasteita ja opettajan toiminnan ja opetuksen laadun heikkenemistä*.

Oppilaisiin liittyviä perusteluita mainittiin selvästi useammin kuin muita perusteluita. Perusteluissa nostettiin esiin se, että sekaryhmissä tuntitoiminta heikkenee, ja erillisryhmissä pystytään keskittymään paremmin tekemiseen.

“Sekaryhmissä yläkouluikäiset pojat ovat henkisesti vielä niin kypsymättämiä, etteivät he pysty tai halua ottaa muita huomioon ja tällöin varsinkin tytöt kärsivät heidän

kypsymättömydestään.”

“Työskentelen monikulttuurisessa koulussa. Tietyn uskonnon tytöt eivät saa liikkua tai esiintyä liikuntavarusteissa poikien nähden. Tietyn kulttuuriperimän pojat eivät myöskään kohtele kanssaliikkujia (tyttöjä) tasa-arvoisella tavalla.”

Opettajaan liittyvissä perusteluissa mainittiin, että erillisryhmässä ryhmän hallinta on helpompaa, monet lajit kuten uinti on helpompi järjestää erillisryhmässä, sekaryhmä lisää eriyttämisen tarvetta enemmän kuin erillisryhmä, ja erillisryhmässä opettajalla on parempi mahdollisuus ja kyky toteuttaa oppilaiden toiveiden mukaista liikuntaa.

“Liikunnanopettajana olen kokenut roolini muuttuvan täysin poliisiksi ja pojat vaativat vain palloilulajeja, muista lajeista käytävä aina perusteellista keskustelua. Lisäksi pukuhuonevalvonta on erittäin haastavaa ja siellä on tapahtunut erinäistä kiusaamista.”

Oppisisältöjen näkökulmasta perusteltiin sitä, että sekaryhmissä lajit menevät enemmän poikien ehdoilla, eli palloilua on enemmän, ja tytöille mieluisat lajit jäävät vähemmälle. Tällöin myös lajivalikoima supistuu. Erillisryhmää perusteltiin myös sillä, että tilat eivät riitä järkevään sekaryhmäopetukseen.

Kaksi muusta poikkeavaa perustelua liittyivät sukupuoleen ja miehen mallin antamiseen.

“Lähtökohtaisesti erillisryhmä. Mahdollisuus tulisi olla tunnin aikana sekoittaa ryhmiä. Sekryhmiä ei tule kuitenkaan ajaa tasa-arvon ja sukupuolisen moninaisuuden nimissä. tytöt ovat tyttöjä ja pojat poikia. Heidän kasvua pitää kunnioittaa ja tukea kahtena erilaisena sukupuolena. Ketään ei voi pakottaa hyväksymään sukupuolten moninaisuutta. Sukupuoli ei ole tunne asia, eikä kokemus asia.”

“Minun on helppoo samaistua poikien ajatusmaailmaan. Minun on myös helppo toimia pojille esikuvana liikkujana mutta koen myös, että voin tarjota miehen mallia ja koenkin, että monet pojat tukeutuvat minuun vähän kuin isähahmoon. Usein tällaiset

pojat ovat yksinhuoltajaäidin kanssa kasvavia tai maahanmuuttajia oman kokemukseni mukaan. Poikien kanssa koen myös yhteishenkeä eri liikuntaympäristöissä.”

6.2.2 Molemmat yhtä hyviä

Opettajat, jotka pitivät sekaryhmää ja erillisryhmää yhtä hyvinä vaihtoehtoina yläkoulun liikuntatunneille, näkivät molemmissa hyviä sekä huonoja puolia.

“Molemmisaa ryhmissä on puolensa. Sekaryhmissä opitaan työskentelemään kaikkien kanssa, luokan ryhmäyttäminen on helppoa, opitaan suvaitsevaisuutta jne. Sukupuolen mukaan jaetuissa ryhmissä päästään välillä tekemään juuri toiselle sukupuolelle yleisemmin mieluisia lajina, esim. tytöille enemmän tanssitunteja ja pojille kovempia pelejä. Yleistys ei tietysti päde jokaiseen yksilöön.”

“Ryhmähengen ja empatiataitojen ollessa hyviä, sekaryhmässä liikkuminen on kaikille miellyttävää ja iloa tuottavaa. Liikuntataitojen suuri hajonta haittaa joissakin tapauksissa erillisryhmien tasavertaista liikkumista ja kokemattomat kärsivät.”

Useat opettajat totesivat tämän lisäksi, että yhteisopetus, opettajien toimiva yhteistyö ja ryhmien muuttaminen tilanteeseen sopivaksi ovat paras ratkaisu. Muun muassa itse ryhmä, tunnin sisältö ja oppilaiden liikunnallisuus tulisi ottaa huomioon ryhmiä muodostettaessa.

“Ei ole oikeastaan väliä mikä ryhmä on, oikeilla valinnoilla mikä tahansa ryhmä toimii. Välillä tulee huteja, mutta useimmiten ryhmää varten mietityt ratkaisut toimivat.”

“Ryhmädynamiikka on oleellisin tekijä liikuntatuntien pidossa, ei se mitä sukupuolta oppilaat ovat.”

6.2.3 Sekaryhmää kannattaneet

Sekaryhmää kannattaneet opettajat perustelivat valintaansa sillä, että sekaryhmässä oppilaat oppivat toimimaan kaikkien kanssa enemmän kuin erillisryhmässä. Esille nostettiin tunne-, vuorovaikutus-, yhteistyö- ja itsesäätelytaitojen kehittyminen, toisten huomioon ottaminen sukupuolesta riippumatta sekä luokkahengen ja -ilmapiirin parantuminen. Eräs opettaja mainitsi, että liikuntatunneilla tapahtuva ryhmäytyminen luokan kanssa palvelee myös luokkaopetusta ja päinvastoin. Yksi opettaja perusteli sillä, että sekaryhmistä voidaan tehdä sopivan tasoisia pienryhmiä, jotka palvelevat kaiken tasoisia oppilaita.

“Tyttöjen tyypillinen kiusaamiskäytös vähenee ja poikien kova ilmapiiri pehmenee.”

6.3 Sekaryhmätunnit

Menevätkö yläkoulun sekaryhmätunnit enemmän jommankumman sukupuolen ehdoilla? Opettajista 44 (50,6%) vastasi myöntävästi, 27 (31,0%) kieltävästi, ja 16 (18,4%) ei osannut sanoa. Ristiintaulukoinnin mukaan naisten ja miesten vastaukset vaihtelivat tilastollisesti merkitsevästi ($p = 0,001$). Toisin sanoen naiset vastasivat useammin myöntävästi ja miehet vastasivat useammin kieltävästi. Näkemysten erot on esitelty taulukossa 5. Sukupuoliristiriitaa ryhmissään havainneiden opettajien ja muiden opettajien vastausten välillä, eikä kolmeen yhtä suureen ikäryhmään jaettujen opettajien vastausten välillä, ollut tilastollisesti merkitsevää eroa ($p > 0,05$), eli näiden ryhmien vastaukset olivat hyvin samankaltaisia.

TAULUKKO 5. Naisten ja miesten näkemykset sekaryhmien menemisestä toisen sukupuolen ehdoilla (%).

Näkemys	Naiset	Miehet
Kyllä	63,8	22,2
Ei	20,7	51,9
En osaa sanoa	15,5	25,9
Yhteensä	100,0 %	100,0 %
n	58	27

$$\chi^2 = 13,20, df = 2, p = 0,001$$

6.3.1 Myöntävästi vastanneet

Myöntävästi vastanneiden opettajien vastauksista tehdyn sisällönanalyysin lopputulemana oli yksi pääluokka, *sekaryhmätunnit menevät enemmän poikien ehdoilla*. Alaluokat koostuivat konkreettisista perusteluista, ja ne olivat *poikaenemmistö sekaryhmissä, poikien luonteenpiirteet ja käyttäytyminen, motivaation puute eri lajeihin ja tyttöjen käytös sekaryhmissä*.

Myöntävästi vastanneiden opettajien perusteluissa korostui siis se, että sekaryhmien tunnit menevät enemmän poikien ehdoilla. Perusteluissa nousi useaan otteeseen esiin valinnaisryhmien poikaenemmistö. Koska pojat valitsevat enemmän liikuntaa, niin valinnaiskurssit ovat yleensä sekaryhmiä, joissa enemmistö on poikia. Koska oppilaiden enemmistön mielipide vaikuttaa tuntiin, niin poikien vaikutus näkyy tunneilla enemmän. Toisaalta sukupuolijakauma nostettiin esiin myös tyttöjen näkökulmasta.

“Riippuu ryhmän koosta eli jos ryhmässä tyttöjä 20 ja kolme poikaa tai päinvastoin. Muuten melko tasapuolisesti.”

Yksi opettaja totesi, että vaikka hän ei haluaisi tehdä yleistyksiä, niin äänekkäät, keskittymisvaikeuksista kärsivät pojat vievät aikaa ja huomiota pois hiljaisemmilta ja aroilta oppilailta. Tämäntyyppinen perustelu tuli vastauksissa esille useaan otteeseen. Esimerkiksi yhdessä perustelussa kerrottiin, että pojat oirehtivat keskimäärin enemmän käytöksellään ja ovat levottomampia, joten opettajan on vaan helpompi valita tunneille poikia motivoivampia aiheita. Poikien sanottiin myös olevan vaativampia, kun taas tytöt ovat sopeutuvaisempia ja arempia. Eräs opettaja mainitsi, että muun muassa musiikkiliikunnan, tanssin, aerobicin, luistelun, välinevoimistelun ja kehonhuollon hän on kokenut todella haastaviksi poikien keskuudessa. Hänen mukaansa osaa pojista on todella vaikea motivoida tekemään, koska hänen kollegansa eivät ole näitä lajeja koskaan pojille opettaneet. Jos ottaa tunneille tanssia ja välinevoimistelua, niin tunti on paljon rankempi opettajalle, koska pojat eivät motivoidu ja opettaja joutuu vääntämään kunnolla saadakseen tunnin toimimaan. Tämä poikien vähäiseen motivaatioon liittyvä perustelu nousi esiin useasti vastauksissa.

“Menee enemmän poikien ehdoilla, koska pelit yms. poikien suosimat lajit toimivat tyttöilläkin. Mutta tanssit, joogat ym ei kiinnosta poikia. Tottakai on poikkeuksia.”

*“Ehkä enemmän poikien mukaan. Tyttöjen tanssit eivät sovellu pojille niin hyvin.
"Poikien lajit" sopivat kuitenkin molemmille.”*

Tyttöjen tanssitoiveet jäävät vähemmälle huomiolle, ja toteutetaan enemmän poikien toiveita ja pelejä. Eräs opettaja jopa totesi, että kaikki poikien toiveet toteutetaan, mutta tyttöjen toiveista osaa jää toteuttamatta. Yhdessä perustelussa kerrottiin, että ymmärrettävistä syistä yläkouluikäistä poikaa ei kiinnosta nauhavoimistelu, joogatunnit menevät pelleilyksi, ja myös pelatessa menee pelleilyksi, jos ei saa pelata “täysillä”. Toisaalta yhdessä perustelussa todettiin, että pallopelit pelataan tyttöjen ehdoilla. Eräs vastaaja lisäsi tähän, että monesti valinnaiskurssin valinneet tytöt haluavat pelata enemmän, joka myös lisää pelien osuutta sekaryhmissä.

Perusteluissa nousi useasti esiin se, että tytöt jäävät sivuun poikien dominoidessa, vaikka opettaja pyrkii tähän puuttumaan. Tytöt vetäytyvät helpommin toiminnasta sivuun eri

vaivoihin vedoten. Mainittiin myös se, että tytöt eivät kehtaa hikoilla, kun pojat ovat samassa ryhmässä.

“Introvertti-tytöt jäävät paitsioon, extrovertti-pojat määrittävät oppitunnin kulun. Sekaryhmissä lajipainotus menee maskuliinisuuden väkisinkin ehdoilla.”

Useaan otteeseen vastaajat myönsivät, että he opettajina kallistuvat sisällyttämään sekaryhmätunneille enemmän poikien suosimia lajeja, kuten palloilua, ja korostivat sitä, että opettajastahan se on kiinni mitä lajeja tunneilla tehdään.

“Jos ajatellaan että rytmikka, tanssi ja voimistelu on enemmän tyttöjen liikuntaa, olen sekaryhmissä järjestänyt sitä verrattain vähän.”

“Huomaan, että sekaryhmäopetuksessa kallistun sisällyttämään opetukseen ehkä hieman enemmän ns. ”poikien suosimia liikuntamuotoja”.”

Yksi vastaaja mainitsi myös, että lajitarjonta saattaa kapeutua, jos sekaryhmiä opettaa yksipuolisesti liikkumistaidot näkevä opettaja, ja jos opettajalla ei ole rohkeutta asettaa itse epämuukavuusalueelle opetussisällöissä. Yksi vastaaja perusteli sillä, että naisopettaja opettaa pojille rohkeasti esimerkiksi välinevoimistelua, kun taas miesopettaja ei. Miesopettajien tunneilla sanottiin olevan selvästi enemmän palloilua.

6.3.2 Kieltävästi vastanneet

Kieltävästi vastanneiden opettajien perusteluista tehdyn sisällönanalyysin lopputulemana oli kaksi pääluokkaa, *opetussisällöt* ja *muut vaikuttavat tekijät*. Opetussisältöihin liittyvät alaluokat olivat *uusi valtakunnallinen opetussuunnitelma*, *yhteisopettajuus*, *oppilaiden toiveiden kuunteleminen* ja *eriyttäminen*. Muut vaikuttavat tekijät liittyivät siihen, että kysymyksen väitettä vastoin tunteihin vaikuttavat enemmän muut asiat kuin sukupuoli.

Opettajat, jotka vastasivat kieltävästi, perustelivat vastaustaan muun muassa sillä, että tunneilla on tasapuolisesti ja monipuolisesti kaikkea, jotta kaikki saisivat onnistumisen kokemuksia sukupuolesta tai tasosta riippumatta. Mitään yhtä tiettyä lajia ei suosita.

“Tasapuolisesti kaikkea. Palloiluissa välillä niitä, mitä pojat erityisesti tykkäävät pelata, välillä niitä, mitä erityisesti tytöt tykkäävät pelata. Kun molempien toiveita kuunnellaan, ei purnausta juurikaan tule.”

Toisaalta eräs vastaaja kertoi, että ei voida sanoa, että jotkut liikuntamuodot ovat enemmän tyttöjen tai poikien lajeja, koska oppilaat eroavat saman sukupuolenkin sisällä. Joissakin vastauksissa mainittiin, että lukuvuosisuunnitelma on sama riippumatta siitä, onko kyseessä seka- vai erillisryhmä. Vastauksissa nousi esille myös uusi valtakunnallinen opetussuunnitelma. Tunnit suunnitellaan OPS:n mukaisesti, ja perusopetuksessa kaikille on samat opetussisällöt ja tavoitteet. Lajeja ei myöskään ole OPS:ssa mainittu ollenkaan, joten niitä ei myöskään ole sukupuolille erikseen.

“Yhteisopettajuudessa opetamme sekä pelejä, voimistelua ja tanssia kaikille. Pelilajit (lukuunottamatta lentopalloa) opetamme erikseen.”

Vastauksissa mainittiin myös tuntien eriyttäminen lajien tai taitotason mukaan, jolloin jokainen pääsee osallistumaan omalla tasollaan, ja sekaryhmän oppilaat voivat valita sukupuolesta riippumatta, osallistuvatko “kovempiin” peleihin vai “pehmeämpiin” peleihin.

Myös ryhmän toiveiden kuuntelemista ohjelman laatimisessa nostettiin esiin useaan otteeseen. Yksi vastaaja kertoi, että jos valinnaiskurssille on muodostettu sekaryhmä, niin on perusteltua kuunnella oppilaiden toiveita. Enemmistön toiveet yleensä toteutuvat. Jos sukupuolijakauma tässä tilanteessa on epätasainen, eli esimerkiksi poikia on enemmän, ja he kaikki toivovat pallopelejä, niin se toive on myös sitten toteutettu.

“Tunneilla käsiteltävät aiheet valitaan oppilaiden mielenkiinnon perusteella (koskee lähinnä liikunnan valinnaiskursseja).”

Yksi vastaaja totesi, että kysymyksen väittämää vastoin sekaryhmän tunnit menevät enemmän ryhmä taitotason ja mielenkiinnon mukaan kuin sukupuolen mukaan. Yksi vastaaja totesi, että asia riippuu opettajan taidoista, ja lisäsi vielä, että esimerkiksi hän itse ei osaa opettaa modernia tanssia, mikä vaikuttaa siihen, mitä sisältöjä hän tarjoaa tunneillaan.

6.3.3 En osaa sanoa

“En osaa sanoa” vaihtoehdon valinnoita opettajia oli selvästi vähemmän kuin muita. Perusteluissa ilmeni, että opettajilla oli “fiilis”, että sukupuolta enemmän tunteihin vaikuttavat muut tekijät, ja että poikien ja tyttöjen tunneilla tehdään eri lajeja, vaikka pyrkimys onkin mahdollisimman monipuoliseen liikuntatarjontaan.

Joissakin vastauksissa mainittiin, että kysymyksen väittämää vastoin asia riippuu ehkä enemmän itse kurssista ja opettajasta. Opettajan epäiltiin vaikuttavan tuntien sisältöön enemmän kuin ryhmä, mutta toisaalta esille tuotiin myös vahvojen oppilaiden dominointi suhteessa heikompiin etenkin silloin, jos tilat eivät riitä eriyttämiseen, mikä on usein tilanne.

“Enemmän riippuu varmasti itse kurssista. Sen jälkeen tulee ehkä se, että karrikoidusta sanoen miehillä voi valtaosalla olla tietynlainen tapa lähestyä asioita kuin naisliikunnanopettajilla. Oli kurssi mikä tahansa. Näin ollen kohderyhmän sukupuoli ei välttämättä ole se ensimmäinen juttu.”

Yksi opettaja totesi, että hän pyrkii pitämään sekaryhmille yhtä monipuolista liikuntaa kuin esimerkiksi tyttöryhmille, eli lajeja vaihdellaan tunneilla mahdollisimman paljon, jotta jokaiselle olisi jotakin, eikä tulisi montaa tuntia vain toisen sukupuolen suosimaa lajia. Yksi opettaja totesi, ettei osaa edes ajatella, miten sukupuolen mukaan pitäisi opettaa vaikka jalkapalloa tai tanssia.

“En osaa sanoa, mutta fiilis on että erilaisia pallo- ja joukkuepelejä on enemmän sekäryhmissä ja poikaryhmissä, kun taas tytöt toivovat ja heidän kanssaan tehdään useammin myös esim. voimistelua, tanssia ja erilaisia leikkejä.”

“Jaksavatko opettajat pitää ohjaket käsissään vai saako toinen sukupuoli läpi omia mieltymyksiään enemmän? Pelkään, että äänekkäät, vahvat pojat saavat enemmän huomiota kuin tytöt. Oman monivuotisen sekaryhmien kokemukseni perusteella voin sanoa, että opettajat pitää olla määrätietoinen, ohjelmastaan kiinni pitävä, ja olla tarkkana, että molemmat sukupuolet tulevat tasa-arvoisesti huomioituiksi.”

6.4 Tyttöjen toiminta tyttöryhmässä

Opettajia pyydettiin vastaamaan oman näkemyksen mukaan seuraavaan väittämään: *“Jotkut tutkimukset osoittavat, että tytöt koskevat tyttöryhmässä useammin pelivälineeseen, ja ovat enemmän vuorovaikutuksessa opettajan kanssa, kuin sekaryhmässä. Näiden tutkimusten mukaan näyttäisi siis siltä, että tytöt saavat enemmän toistoja ja huomiota tyttöryhmässä. Onko asia sinun kokemuksesi ja mielipiteesi osalta näin?”*. Vastaajista 40 (46,0%) oli täysin samaa mieltä, 36 (41,4%) oli jokseenkin samaa mieltä, 3 (3,4%) oli jokseenkin eri mieltä, 2 (2,3%) oli täysin eri mieltä, ja 6 (6,9%) ei osannut sanoa. Taustamuuttujien ja opettajien vastausten välistä yhteyttä tutkittiin kahden riippumattoman otoksen t-testillä. Opettajien vastauksissa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa minkään taustamuuttujan kohdalla ($p > 0,05$), eli eri ryhmien vastaukset olivat hyvin samankaltaisia.

6.5 Suurimmat erot löytyvät...

Löytyvätkö yläkoululaisten liikunnanopetuksen suunnittelua ja toteutusta ajatellen suurimmat oppilaiden väliset erot sukupuolten vai yksilöiden väliltä? Opettajista 86 vastasi kysymykseen ja 1 jätti vastaamatta. Vastaajista 57 (65,5%) kertoi suurimpien erojen löytyvän yksilöiden väliltä ja 29 (33,3%) sukupuolten väliltä. Taustamuuttujien ja opettajien vastauksien välistä yhteyttä selvitettiin ristiintaulukoinnilla. Kuuden taustamuuttujan kohdalla (sukupuoli, ikäluokka, yläkoulussa eniten opetettu ryhmätyyppi, nykyisen koulun koko, pienimmän opetusryhmän koko, keskimääräisen oppilasryhmän koko) ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa ($p > 0,05$), eli näiden ryhmien vastaukset olivat hyvin samankaltaisia.

6.6 Taitotasoryhmät vai sukupuoliryhmät

Onko liikunnanopetuksessa yläkoululaisten jakaminen opetusryhmiin taitotasojen mukaan toimivampi vaihtoehto kuin sukupuoli- jaotteleminen? Vastaajista 35 (40,2%) oli jokseenkin samaa mieltä, 27 (31,0%) oli jokseenkin eri mieltä, 9 (10,3%) oli täysin eri mieltä, 8 (9,2%) oli täysin samaa mieltä ja 8 (9,2%) ei osannut sanoa. Taustamuuttujien ja opettajien vastausten välistä yhteyttä selvitettiin ristiintaulukoinnilla ja kahden riippumattoman otoksen t-testillä. Ristiintaulukoinnin mukaan miesten ja naisten vastauksissa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa ($p > 0,05$), eli he vastasivat hyvin samankaltaisesti. Opettajien, jotka olivat opettaneet eniten sekaryhmää, ja opettajien, jotka olivat opettaneet eniten erillisryhmää, vastausten välillä oli t-testin mukaan tilastollisesti merkitsevä ero ($p = 0,027$). Parametriton Mann-Whitney'n testi tukee tätä tulosta ($p = 0,020$) Rank-keskiarvojen ollessa 1. ryhmällä 26,85 ja 2. ryhmällä 45,15. Toisin sanoen, eniten sekaryhmää opettaneet opettajat olivat useammin täysin ja jokseenkin samaa mieltä kuin eniten erillisryhmää opettaneet opettajat. Yhteys on esitelty taulukossa 10 tulokset-osion lopussa.

Opettajat, jotka kuuluivat pienempiin kouluihin (100–325 oppilasta), vastasivat t-testin mukaan tilastollisesti merkitsevästi eri tavoin kuin suurempien koulujen (326–750) opettajat ($p = 0,032$). Parametriton Mann-Whitney'n testi tukee tätä tulosta ($p = 0,033$) Rank-keskiarvojen ollessa pienemmillä kouluilla 36,06 ja isommilla kouluilla 47,19. Toisin sanoen, pienempien koulujen opettajat olivat useammin täysin ja jokseenkin samaa mieltä kuin suurempien koulujen opettajat. Yhteys on esitelty taulukossa 6. Muiden muuttujien kohdalla ei ollut t-testin mukaan tilastollisesti merkitsevää eroa ($p > 0,05$), eli vastaukset olivat hyvin samankaltaisia. Parametriton Mann-Whitney'n testi tukee tätä tulosta ($p > 0,05$).

TAULUKKO 6. Pienempien koulujen (100–325 oppilasta) ja suurempien koulujen (326–750 oppilasta) opettajien näkemysten keskiarvot (Ka), keskihajonnat (Kh) ja niissä ilmenevät ryhmäerot.

Muuttuja	Pienemmät (n = 33)		Suuremmat (n = 54)		t-arvo	p
	Ka	Kh	Ka	Kh		
Taitotason mukaan jakaminen on toimivampi tapa kuin sukupuolijaottelu	2,56	1,076	3,15	1,277	- 2,180	0,032

6.7 Ideoita ryhmien jakamiseen

Mitä muita ehdotuksia ja ideoita opettajilla on taitotasoryhmien lisäksi yläkoulun liikunnan ryhmien jakamiseen ja muodostamiseen? Ehdotuksia ja ideoita tuli 45 (51,7%) vastaajalta, joten 42 (48,3%) jätti vastaamatta. Sisällönanalyysin lopputulemana oli useampi alaluokka ja kaksi pääluokkaa. Pääluokat olivat *joustava yhteisopetus* ja *muut yksittäiset ehdotukset*. Joustavan yhteisopetuksen alaluokkina olivat erilaiset joustavat tavat jakaa opetusryhmät toisen opettajan kanssa. Muita yksittäisiä ehdotuksia oli useita.

Ehdotus, joka tuli muita useammin esiin, oli kahden opettajan (miehen ja naisen) ryhmien yhdistämä iso ryhmä, jota jaetaan erilaisin perustein erilaisiin pienryhmiin. Eri vastaajat kutsuivat tätä toteutusta yhteis-, samanaikais- tai rinnakkaisopetuksiksi tai -opettajuudeksi. Pääidea olisi siis se, että nais- ja miesliikunnanopettajalla on samaan aikaan lukujärjestyksessä samalle vuosiluokalle erillisryhmätunnit, jotka pidetään välillä yhdessä isona sekaryhmänä, kahtena pienenä sekaryhmänä, erillisryhminä, tai taitotason, kiinnostuksen, lajien tai ympäristön mukaan tehtyinä ryhminä. Kun tunnit ovat samaan aikaan lukujärjestyksessä, tähän joustavaan jaotteluun jää pelivaraa. Tätä ryhmittelyä ja kollegojen välistä yhteistyötä nostettiin esiin useissa vastauksissa. Osa yhteisopettajuuden ehdotuksista korosti sitä, että välillä tytöt ja pojat ovat yhdessä, välillä erikseen, ja välillä oppilas saa valita

oman kiinnostuksensa mukaan ryhmän, jos toinen opettaja opettaa esimerkiksi pallopelejä ja toinen tanssia. Eräs opettaja ehdotti, että konkreettisesti puolet lukuvuoden tunteista oltaisiin erillisryhmissä ja puolet sekaryhmissä.

“Joustava yhteisopetus, jossa sekä sekaryhmä-, erillisryhmä- että yhteisopetusta lukuvuoden aikaa. Tämä kehittäisi enemmän myös sosiaalisia taitoja.”

Joustavan yhteisopetuksen lisäksi vastauksissa oli muita yksittäisiä ehdotuksia. Ryhmien jakamiseen ehdotettiin sitä, että tyttö voisi mennä poikien tunneille jos haluaa ja toisin päin. Jos oppilas kokee olevansa vastakkaista sukupuolta, niin hän saisi osallistua vastakkaisen sukupuolen tunneille. Jos tehdään puhtaasti taitotasoryhmiä, niin jako täytyisi tehdä joka tunnilla uudestaan, koska oppilailla on eri vahvuuksia. Ehdotettiin myös, että 7-9. luokan oppilaita jaettaisiin eri jakoperusteilla sekaisin liikuntaryhmiin valinnaisilla kursseilla, ja miksei myös pakollisilla. Yksi vastaaja ehdotti vaikeasti ylipainoisille omaa ryhmää, ja eräs vastaaja ehdotti kolmen ryhmän jakoa: pelaajat, kunnonkohottajat ja motivoituneet, ei motivoituneet.

“Oppilaat voivat valita pro ja sport ryhmän eli vauhdikkaampi ja rauhallisempi peli yhteisen opetusosuuden jälkeen. Se on sukupuolivapaa jako ja toimii yleensä hyvin. Pelitauolla voi halutessaan ryhmää vaihtaa jos kokee olevansa väärällä tasolla.”

“7-luokalla sekaryhmät normaalin luokkajaon mukaisesti. Liikunnanopettajan oppiessa tuntemaan oppilaat, hän voisi ehdottaa uudenlaista jakoa 8-luokalle ääritapausten osalta. Näin liikkumisen ilo palautuu myös niille oppilaille, joiden on ollut vaikea sopeutua omaan ryhmäänsä. Kahden samanaikaisen sekaryhmän opettajat voivat myös tehdä yhteistyötä, jolloin oppilailla on mahdollisuus valita sisältöjä tarjonnan mukaan.”

6.8 Sukupuoleton liikunnanopetus

Sopiiko sukupuoleton liikunnanopetus yläkoulun liikuntaan? Opettajista 31 (35,6%) oli jokseenkin samaa mieltä, 29 (33,3%) oli jokseenkin eri mieltä, 12 (13,8%) ei osannut sanoa, 11 (12,6%) oli täysin samaa mieltä ja 4 (4,6%) oli täysin eri mieltä. Taustamuuttujien ja opettajien vastauksien välistä yhteyttä selvitettiin ristiintaulukoinnilla ja kahden riippumattoman otoksen t-testillä. Sukupuoliristiriitaa ryhmissään havainneiden opettajien ja muiden opettajien, eikä miesten ja naisten vastausten välillä ollut ristiintaulukoinnin mukaan tilastollisesti merkitsevää eroa ($p > 0,05$), eli vastaukset olivat hyvin samankaltaisia. Opettajien, jotka olivat opettaneet eniten sekaryhmää, ja opettajien, jotka olivat opettaneet eniten erillisryhmää, vastausten välillä oli t-testin mukaan tilastollisesti merkitsevä ero ($p = 0,001$). Parametriton Mann-Whitney'n testi tukee tätä tulosta ($p = 0,001$) Rank-keskiarvojen ollessa 1. ryhmällä 20,55 ja 2. ryhmällä 45,99. Toisin sanoen, eniten sekaryhmää opettaneet opettajat olivat useammin täysin ja jokseenkin samaa mieltä kuin eniten erillisryhmää opettaneet opettajat. Yhteys on esitelty taulukossa 10 tulokset-osion lopussa.

Opettajat jaettiin myös kahteen ryhmään heidän ikinsä ja kokemusvuosiensa mukaan: nuoremmat opettajat (27–46-vuotiaat) ja vanhemmat opettajat (47–65-vuotiaat), sekä kokemattomammat opettajat (1–19 vuotta) ja kokeneemmat opettajat (20–40 vuotta). Ryhmiä ei jaettu kahteen yhtä suureen (n) ryhmään, vaan niin, että nuorimman vastaajan (27 vuotta) ja vanhimman vastaajan (65 vuotta) ikien puolivälistä tehtiin jako kahteen. Samoin tehtiin kokemusvuosien kohdalla. T-testin mukaan nuoremmat opettajat vastasivat tilastollisesti merkitsevästi eri tavoin kuin vanhemmat opettajat ($p = 0,002$). Parametriton Mann-Whitney'n testi tukee tätä tulosta ($p = 0,003$) Rank-keskiarvojen ollessa nuoremmilla 36,81 ja vanhemmilla 52,28. Toisin sanoen, nuoremmat opettajat olivat useammin jokseenkin samaa mieltä kuin vanhemmat opettajat. Yhteys on esitelty taulukossa 9 tulokset-osion lopussa.

Myös kokemattomammat ja kokeneemmat opettajat vastasivat t-testin mukaan tilastollisesti merkitsevästi eri tavoin ($p = 0,011$). Toisin sanoen, kokemattomammat opettajat olivat useammin jokseenkin samaa mieltä kuin kokeneemmat opettajat. Yhteys on esitelty taulukossa 7. Muiden muuttujien kohdalla ei ollut t-testin mukaan tilastollisesti merkitsevää

eroa ($p > 0,05$), eli vastaukset olivat hyvin samankaltaisia. Parametriton Mann-Whitney'n testi tukee tätä tulosta ($p > 0,05$).

TAULUKKO 7. Kokemattomampien (1–19 vuotta) ja kokeneempien (20–40 vuotta) opettajien näkemysten keskiarvot (Ka), keskihajonnat (Kh) ja niissä ilmenevät ryhmäerot.

Muuttuja	Kokemattomammat (n = 57)		Kokeneemmat (n = 30)		t-arvo	p
	Ka	Kh	Ka	Kh		
Sukupuoleton liikunnanopetus sopii yläkoulun liikuntaan	2,56	1,085	3,23	1,223	- 2,600	0,011

Opettajien sukupuolettomaan liikunnanopetukseen liittyvät ajatukset jakautuivat kolmeen pääluokkaan: *asian kannattamiseen, erilaisiin haasteisiin ja muihin ajatuksiin*, joiden ei suoraan voitu päätellä olevan puolesta tai vastaan. Asiaa kannatettiin 31:ssä kommentissa ja haasteita ilmaistiin 32:ssä kommentissa. Loput 6 kommenttia lukeutuivat muihin ajatuksiin. Sukupuolettoman liikunnanopetuksen kannalla olevien ajatusten alaluokkina olivat *toimiva käytäntö, toimiva käytäntö joltain osin ja oppilaat ovat yksilöitä*. Haasteiden alaluokkia olivat *tila-, lukujärjestys- ja resurssihaasteet, sukupuolten erot, tasoryhmien haasteet, kiinnostuksen mukaan valittujen ryhmien haasteet, sukupuolen olemassaolo, termihaasteet ja muut toteutukseen liittyvät haasteet*.

6.8.1 Asiaa kannattaneet

Jotkut opettajat olivat suoraan sukupuolettoman liikunnanopetuksen kannalla, ja kuvailivat sitä joko omien päätelmiensä tai kokemustensa perusteella toimivaksi käytännöksi.

”Toimii siinä missä sukupuoleton englannin ja terveystiedon opetuskin, miksi ei toimisi.”

“Olen sijaisena (ennen valmistumista) opettanut tyttöryhmiä ja poikaryhmiä, mutta minun mielestäni sekaryhmät (sukupuolettomat ryhmät) toimivat huomattavasti paremmin. Minun mielestäni on vanhanaikaista jaotella oppilaat sukupuolen mukaan, koska isommat erot löytyvät kuitenkin yksilötasolla. On myös tärkeää, että oppilas pystyy jokaisen kanssa tekemään yhteistyötä - sukupuolesta riippumatta.”

Jotkut opettajat olivat sukupuolettoman liikunnanopetuksen kannalla joltain osin. Sukupuolettoman liikunnanopetuksen ajateltiin toimivan, jos joustava yhteisopettajuus on mahdollista, tai jos se tapahtuu luonnollisena jatkumona alakoulusta.

“Toimii niin kauan kun harjoitellaan taitoja, mutta heti kun toiminta muuttuu pelaamiseksi, tyttöjen pelivälinekosketukset ja henk.koht ratkaisut vähenevät selvästi.”

Mainittiin myös, että liikunnanopetus ei voi olla kokonaan sukupuoletona, mutta se voisi olla osa sitä. Jotkut kertoivat, että se toimisi valinnaisilla kursseilla, mutta ei pakollisilla. Sukupuoletona ajattelua kannatettiin myös niin, että tyttö voisi mennä halutessaan mukaan poikien liikuntatunneille ja toisinpäin, jos kiinnostus vetäisi enemmän toisella tunnilla tapahtuvaan toimintaan. Jos oppilas kokee olevansa vastakkaista sukupuolta, hän voisi vaihtaa ryhmää. Jotkut opettajat korostivat sitä, että he ajattelevat oppilaita enemmän yksilöinä, kuin jonkun sukupuolen edustajina, ja pitäisi pyrkiä enemmän yksilöiden huomioimiseen, kuin varsinaisesti sukupuolettomuuteen. Eräs opettaja kertoi, että jakaa oppilasryhmiä mieluummin taidon ja kiinnostuksen mukaan kuin sukupuolen mukaan. Yksilön halu ja tahto nähtiin tärkeänä. Jotkut opettajat kertoivat, että sukupuoleton liikunnanopetus palvelee parhaiten eritasoisia yksilöitä.

6.8.2 Haasteet

Kaksi vastaajaa oli suoraan sitä mieltä, että ryhmiä ei ole mahdollista muodostaa sukupuolettomasti. Tämän lisäksi oli useita vastauksia, jotka nostivat esiin sukupuolettomaan liikunnanopetukseen liittyviä haasteita. Esille nostettiin kiinnostuksen mukaan jaetut ryhmät.

Jotkut opettajat epäilivät, että jos oppilas saa aina valita oman kiinnostuksensa mukaan, niin oppilaan lajivalikoima ja taidot supistuvat, mikä ei edistä monipuolista lajien kokeilua. Yksi opettaja pohti, että uskaltavatko oppilaat valita oman taitotasonsa tai kiinnostuksensa mukaan ryhmiä oikeasti, vai meneekö valinta kuitenkin kaverien mukaan. Taitotason mukaan jaetuissa ryhmissä nähtiin olevan kiusaamisen vaara niiden oppilaiden kohdalla, jotka “joutuvat” tasonsa puolesta heikoimpien ryhmään.

“Taitotason mukainen jaottelu hieman ahdistaa, koska sehän leimaa oppilaita "hyviksi" ja "huonoiksi". Tämä taas ruokkii myöhempää käsitystä itsestä liikkujana. Kiinnostuksen kohteiden mukaiset jaot taas yksipuolistavat oppilaat liikkumistaitojen oppimista, onhan heidän hyvä myös oppia asettua toisten asemaan sekä haastaa itsensä epämukavuusalueelle liikkumistaidoissaan. Eli opetusta tulisi olla laidasta laitaan myös tässä mielessä.”

Tiloihin, lukujärjestyksiin ja muihin resursseihin liittyviä haasteita nostettiin esiin useaan otteeseen. Opettajat kertoivat, että sukupuoleton liikunnanopetus toisi haasteita lukujärjestyksen laatimiseen, valvonta- ja vastuukysymyksiin sekä pukuhuone- ja pesuhuonekäytäntöihin. Jotkut olivat sitä mieltä, että tilat ja resurssit eivät riittäisi toteutukseen. Toteutus mietitytti useita opettajia. Yksi opettaja totesi, että oppilaiden keskuudessa on paljon enemmän muita haasteita ja erilaisuutta. Eräs opettaja nosti esiin uintitunteihin liittyvät haasteet.

“Voisin kuvitella, että ujoille tytöille uintitunnit voisivat olla vaikeita, mutta tämäkin saattaisi olla järjestelykysymys.”

Myös termeihin liittyviä haasteita mainittiin. Jotkut opettajat totesivat, että sukupuoleton termi on outo, ja sukupuoleton liikunnanopetus on heille vieras asia. Yksi opettaja pohti, miten hän voisi opettaa paritanssin askelia niin, ettei käyttäisi termejä tyttöjen askeleet ja poikien askeleet. Jotkut opettajat pohtivat, miksi ei voisi puhua tytöistä ja pojista.

Joissakin vastauksissa tuotiin esille sukupuolten erilaisuudet, kuten fyysiset erot ja niihin liittyvät turvallisuuskysymykset. Yksi opettaja totesi, että tyttöjen ja poikien kohtaaminen on

erilaista esimerkiksi palautteenannon yhteydessä. Eräs opettaja ajatteli, että murrosikäisten oikkujen tulkinta on helpompaa, jos opettaja ja oppilaat ovat samaa sukupuolta. Vaikka poikkeuksia myönnettiin olevan, niin sukupuolen nähtiin olevan todellinen asia, ja valtaosan kokevan oman sukupuolensa omakseen.

“Mielestäni opetuksessa ei pidä pyrkiä vaan sukupuoleettomuuteen, koska onhan se osa omaa identiteettiä. Tärkeintä on ottaa jokainen yksilöinä huomioon.”

“Mitä pahaa sukupuoleessa on? Minusta on hienoa olla nainen ja erilainen kuin mies. Monesti mietin itsetarkoitusta murtaa kaikki "jaot" ikä, sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen..... Miksi kaiken pitäisi olla aina samaa?”

6.8.3 Muut ajatukset

Sukupuolettomaan liikunnanopetukseen liittyviä muita ajatuksia ei voinut suoraan asettaa myönteisiin tai kielteisiin ajatuksiin.

“En pyri vahvistamaan jakoa miesten ja naisten liikuntaan. Yksilön halu ja tahto mielestäni tärkein liikuntaan motivoiva tekijä.”

“Sukupuoli ei merkitse muuta kuin pukuhuonejärjestelyissä ja tietyissä oppilaiden taustakulttuureissa vaikkapa painittaessa tai kun pitäisi kunnolla ottaa toisesta kiinni vaikkapa avustettaessa.”

6.9 Urheilumaailman ja koululiikunnan maskuliinisuus

Ovatko urheilumaailma ja koululiikunta maskuliinisia? Vastaajista 46 (52,9%) koki urheilumaailman maskuliiniseksi, kun taas 27 (31,0%) ei kokenut sitä maskuliiniseksi. Vastaajista 14 (16,1%) ei osannut sanoa. Koululiikunnan maailman koki 73 (83,9%) ei-

maskuliiniseksi, vastaajista 9 (10,3%) ei osannut sanoa, ja 5 (5,7%) koki koululiikunnan maskuliiniseksi. Taustamuuttujien ja opettajien vastauksien välistä yhteyttä selvitettiin ristiintaulukoinnilla. Sukupuoliristiriitaa ryhmissään havainneiden opettajien ja muiden opettajien vastausten välillä, eikä miesten ja naisten vastausten välillä, ollut tilastollisesti merkitsevää eroa ($p > 0,05$), eli ryhmien vastaukset olivat hyvin samankaltaisia.

6.10 Kaksijakoinen sukupuolikäsitys

”Vallitseeko kaksijakoinen sukupuolikäsitys edelleen vahvasti” –kysymykseen vastasi 86 opettajaa, joten 1 jätti vastaamatta. Opettajista 58 (66,7%) vastasi kyllä, 21 (24,1%) vastasi ei, ja 7 (8%) ei osannut sanoa. Kysymykseen ”onko sen vaikutus vähenemässä nyt tai tulevaisuudessa” 45 (51,7%) vastasi, että on, 32 (36,8%) ei osannut sanoa, ja 10 (11,5%) vastasi, että ei ole vähenemässä. Taustamuuttujien ja opettajien vastauksien välistä yhteyttä selvitettiin ristiintaulukoinnilla. Miesten ja naisten vastausten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa ($p > 0,05$), eli he vastasivat hyvin samankaltaisesti.

6.11 Sukupuoliroolien ja kaksijakoisuuden vahvistaminen

Vahvistavatko opettajat opetuksellaan sukupuolirooleja ja kaksijakoista sukupuolikäsitystä? Vastaajista 52 (59,8%) oli jokseenkin eri mieltä, 17 (19,5%) oli jokseenkin samaa mieltä, 10 (11,5%) ei osannut sanoa, 7 (8,0%) oli täysin eri mieltä, ja 1 (1,1%) oli täysin samaa mieltä. Taustamuuttujien ja opettajien vastauksien välistä yhteyttä selvitettiin ristiintaulukoinnilla ja kahden riippumattoman otoksen t-testillä. Sukupuoliristiriitaa ryhmissään havainneiden opettajien ja muiden opettajien vastausten välillä, eikä miesten ja naisten vastausten välillä, ollut ristiintaulukoinnin mukaan tilastollisesti merkitsevää eroa ($p > 0,05$), eli ryhmien vastaukset olivat hyvin samankaltaisia. Opettajien, jotka olivat opettaneet eniten sekaryhmää, ja opettajien, jotka olivat opettaneet eniten erillisryhmää, vastausten välillä oli t-testin mukaan tilastollisesti merkitsevä ero ($p = 0,000$). Parametriton Mann-Whitney'n testi tukee tätä tulosta ($p = 0,038$) Rank-keskiarvojen ollessa 1. ryhmällä 56,35 ja 2. ryhmällä 41,22. Toisin sanoen, eniten sekaryhmää opettaneet opettajat olivat useammin täysin ja jokseenkin samaa mieltä

kuin eniten erillisryhmää opettaneet opettajat. Yhteys on esitelty taulukossa 10 tulokset-osion lopussa. Muiden muuttujien kohdalla ei ollut t-testin mukaan tilastollisesti merkitsevää eroa ($p > 0,05$), eli ryhmien vastaukset olivat hyvin samankaltaisia. Parametriton Mann-Whitney'n testi tukee tätä tulosta ($p > 0,05$).

6.12 Miesten ja naisten punnerrus

Väitteeseen "Termeissä miesten punnerrus ja naisten punnerrus ei ole mitään haittaa" vastaajista 30 (34,5%) oli jokseenkin eri mieltä, 23 (26,4%) oli täysin eri mieltä, 18 (20,7%) oli jokseenkin samaa mieltä, 9 (10,3%) oli täysin samaa mieltä, ja 7 (8,0%) ei osannut sanoa. Taustamuuttujien ja opettajien vastausten välistä yhteyttä selvitettiin kahden riippumattoman otoksen t-testillä. Tilastollisesti merkitsevä ero löytyi miesten ja naisten vastausten väliltä ($p = 0,017$). Parametriton Mann-Whitney'n testi tukee tätä tulosta ($p = 0,016$) Rank-keskiarvojen ollessa miehillä 33,94 ja naisilla 47,22. Toisin sanoen, miehet olivat useammin jokseenkin samaa mieltä kuin naiset, ja naiset olivat useammin jokseenkin eri mieltä kuin miehet. Yhteys on esitelty taulukossa 8.

TAULUKKO 8. Mies- ja naisopettajien näkemysten keskiarvot (Ka), keskihajonnat (Kh) ja niissä ilmenevät ryhmäerot.

Muuttuja	Miehet (n = 27)		Naiset (n = 58)		t-arvo	p
	Ka	Kh	Ka	Kh		
Termeissä miesten ja naisten punnerrus ei ole mitään haittaa	2,93	1,412	3,67	1,276	2,427	0,017

Tilastollisesti merkitsevä ero löytyi myös nuorempien ja vanhempien opettajien vastausten väliltä ($p = 0,031$). Parametriton Mann-Whitney'n testi tukee tätä tulosta ($p = 0,046$) Rank-keskiarvojen ollessa nuoremmilla 47,22 ja vanhemmilla 36,68. Toisin sanoen, nuoremmat opettajat olivat useammin jokseenkin eri mieltä kuin vanhemmat opettajat. Yhteys on esitelty taulukossa 9 tulokset-osion lopussa. Muiden muuttujien kohdalla ei ollut t-testin mukaan

tilastollisesti merkitsevää eroa ($p > 0,05$), eli ryhmien vastaukset olivat hyvin samankaltaisia. Parametriton Mann-Whitney'n testi tukee tätä tulosta ($p > 0,05$).

6.13 Kaikki lajit sopivat kaikille?

Onko olemassa lajeja, liikuntamuotoja ja tuntisisältöjä, jotka eivät sovellu kaikille sukupuolille yläkoulun liikunnanopetuksessa? Opettajista 50 (57,5%) oli täysin eri mieltä, 25 (28,7%) oli jokseenkin eri mieltä, 8 (9,2%) oli jokseenkin samaa mieltä, 2 (2,3%) oli täysin samaa mieltä, ja 2 (2,3%) ei osannut sanoa. Taustamuuttujien ja opettajien vastausten välistä yhteyttä selvitettiin kahden riippumattoman otoksen t-testillä. Opettajien, jotka olivat, ja jotka eivät olleet opettaneet yläkoulussa poikaryhmää, vastaukset erosivat tilastollisesti merkitsevästi ($p = 0,021$). Parametriton Mann-Whitney'n testi tukee myös tulosta ($p = 0,025$) Rank-keskiarvojen ollessa 1. ryhmällä 47,04 ja 2. ryhmällä 35,97. Toisin sanoen, poikaryhmiä yläkoulussa opettaneet opettajat olivat useammin täysin eri mieltä kuin poikaryhmiä yläkoulussa opettamattomat opettajat. Muiden muuttujien kohdalla ei ollut t-testin mukaan tilastollisesti merkitsevää eroa ($p > 0,05$), eli ryhmien vastaukset olivat hyvin samankaltaisia. Parametriton Mann-Whitney'n testi tukee tätä tulosta ($p > 0,05$).

6.14 Taulukoita

TAULUKKO 9. Nuorempien (27–46-vuotiaat) ja vanhempien (47–65-vuotiaat) opettajien näkemysten keskiarvot (Ka), keskihajonnat (Kh) ja niissä ilmenevät ryhmäerot.

Muuttuja	Nuoremmat (n = 53)		Vanhemmat (n = 34)		t-arvo	p
	Ka	Kh	Ka	Kh		
Sukupuoleton liikunnanopetus sopii yläkoulun liikuntaan.	2,49	1,102	3,26	1,136	- 3,135	0,002
Termeissä miesten ja naisten punnerrus ei ole mitään haittaa	3,71	1,205	3,03	1,487	2,212	0,031

TAULUKKO 10. Eniten sekaryhmää (1. ryhmä) ja eniten erillisryhmää (2. ryhmä) opettaneiden opettajien näkemysten keskiarvot (Ka), keskihajonnat (Kh) ja niissä ilmenevät ryhmäerot.

Muuttuja	1.ryhmä (n = 11)		2.ryhmä (n = 76)		t-arvo	p
	Ka	Kh	Ka	Kh		
Taitotason mukaan jakaminen on toimivampi tapa kuin sukupuolijaottelu.	2,10	1,101	3,04	1,213	- 2,506	0,027
Sukupuoleton liikunnanopetus sopii yläkoulun liikuntaan.	1,70	0,949	2,95	1,126	-3,342	0,001
Vahvistan opetuksellani sukupuolirooleja ja kaksijakoista sukupuolikäsitystä.	4,10	0,316	3,45	0,977	4,290	0,000

7 POHDINTA

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää yläkoulun liikunnanopettajien näkemyksiä ja ajatuksia seka- ja erillisryhmien opettamisesta sekä kaksijakoisesta sukupuolikäsityksestä. Tarkastelun kohteena olivat muun muassa liikunnanopettajien näkemykset ja mielipiteet eri ryhmätyypeistä, sukupuolettomasta liikunnanopetuksesta, kaksijakoisesta sukupuolikäsityksestä, sukupuolirooleista, sekä koululiikunnan ja urheilumaailman maskuliinisuudesta. Tuloksia analysoitiin sekä laadullisilla että määrällisillä menetelmillä. Joissain tapauksissa Khi-neliötestiä ei ollut järkevää tulkita, koska muodostetut ryhmät olivat liian pieniä ja ristiintaulukoinnissa havaintoja ei saatu riittävästi kaikkiin ruutuihin, joten testioletukset eivät toteutuneet taustamuuttujien kohdalla. Näissä tapauksissa jätin mainitsematta ristiintaulukoinnin käytön.

7.1 Tutkimuksen päätulokset

Millaisia ajatuksia, mielipiteitä ja näkemyksiä yläkoulun liikunnanopettajilla on seka- ja erillisryhmien opettamiseen sekä kaksijakoiseen sukupuolikäsitykseen liittyen?

7.2 Ryhmätyypit

Suurin osa opettajista piti erillisryhmää parempana vaihtoehtona yläkoulun liikuntaan. Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että sekaryhmätunnit menevät jommankumman sukupuolen ehdoilla. Tässä voi olla yksi syy siihen, miksi erillisryhmää kannatetaan, ja näin ainakin voi päätellä opettajien perusteluista ja taustakirjallisuudesta. Suurin osa opettajista kuitenkin ajatteli, että suurimmat erot oppilaiden välillä löytyvät enemmän yksilöiden väliltä kuin sukupuolten väliltä. Suurin osa oli myös sitä mieltä, että ei vahvista sukupuolirooleja ja kaksijakoisuutta omalla opetuksellaan. Ilmiössä on siis ristiriitaisuutta.

Erillisryhmää kannattaneet opettajat perustelivat valintaansa muun muassa oppilaisiin liittyvillä tekijöillä. Syitä olivat pääasiassa sukupuolten väliset fyysiset erot, murrosiän

muutokset, erilaiset kiinnostuksen kohteet, epävarmojen oppilaiden vähäisempi osallistuminen, taitotasoerot, tyttöjen sivuun jääminen, turvallisuus ja poikien epäkypsä käytös. Opettajaan liittyvät perustelut koskivat pääasiassa valvontahaasteita ja opettajan toiminnan ja opetuksen laadun heikkenemistä. Lisäksi erillisryhmää perusteltiin oppisisältöihin, tuntitoimintaan ja resursseihin liittyvillä kommentteilla. Nämä erillisryhmän perustelut täsmäävät taustakirjallisuuden kanssa, jossa sitä perusteltiin muun muassa tyttöjen ja poikien taso-, kehitys- ja voimaeroilla, liikuntatuntien turvallisuudella ja oppilaiden tasapuolisella huomioimisella. Sekaryhmää kannattaneet perustelivat valintaansa sillä, että sekaryhmässä oppilaat oppivat toimimaan kaikkien kanssa enemmän kuin erillisryhmässä. Esille nostettiin tunne-, vuorovaikutus-, yhteistyö- ja itsesäätelytaitojen kehittyminen, toisten huomioon ottaminen sukupuolesta riippumatta, sekä luokkahengen ja -ilmapiirin parantuminen. Taustakirjallisuudessa sekaryhmän käyttöä perusteltiin hyvin samoin tavoin, muun muassa sen positiivista oppimisilmapiiriä ja sukupuolten tasa-arvoa edistävällä vaikutuksella. Sen katsottiin tukevan koulun kasvatuksellisia tavoitteita ja samalla toteuttavan opetussuunnitelmien perusteita, koska koululiikunnan tavoitteita ei ole tehty eri sukupuolille erikseen. Molempien ryhmien perustelut kuulostavat järkeviltä ja vakuuttavilta, ja ne tuntuvat tähtäävän oppilaan edun mukaiseen toimintaan. Opettajat, jotka pitivät sekaryhmää ja erillisryhmää yhtä hyvinä vaihtoehtoina yläkoulun liikuntatunneille, näkivätkin molemmissa hyviä sekä huonoja puolia.

Naiset olivat miehiä useammin sitä mieltä, että sekaryhmätunnit menevät toisen sukupuolen ehdoilla. Näkemysero oli tilastollisesti merkitsevä. Miehet ja naiset kokevat siis sekaryhmän eri tavoin. Myöntävästi vastanneiden vastauksissa korostui se, että sekaryhmätunnit menevät enemmän poikien ehdoilla. Syiksi nähtiin muun muassa poikaenemmistö sekaryhmissä, poikien luonteenpiirteet ja käyttäytyminen, motivaation puute eri lajeihin ja tyttöjen käytös sekaryhmissä. Kieltävästi vastanneet perustelivat tasapuolisuutta uudella valtakunnallisella opetussuunnitelmalla, yhteisopettajuudella, oppilaiden toiveiden kuuntelemisella ja eriyttämisellä. Jonkun verran tuli myös sellaisia perusteluita, jotka totesivat, että se ei ole sukupuoli, joka johtaa siihen, että sekaryhmätunnit menevät enemmän toisten ehdoilla, vaan kyseessä ovat enemmän muut tekijät.

Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että tytöt saavat tyttöryhmässä enemmän toistoja ja opettajan huomiota kuin sekaryhmässä, mikä on huomionarvoinen asia. Vain 5 vastaajaa oli eri mieltä, ja 6 ei osannut sanoa. Taustamuuttujilla vertaillessa ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä näkemyseroja, joten kaikkien ryhmien näkemykset olivat hyvin samankaltaisia. Opettajat olivat siis lähes yksimielisiä siitä, että tyttöjen on parempi olla tyttöryhmissä. Tämä voisi myös olla yksi perustelu erillisryhmien kannatukselle, ainakin taustakirjallisuuden ja opettajien vastausten perusteella.

Vastaajista 20 kertoi opettaneensa muitakin ryhmätyyppejä kuin yleisimpiä käytössä olevia, eli sekaryhmää ja erillisryhmää. Yleinen maininta oli taitotasoryhmä. Mielestäni on mahtava huomata, että muitakin tapoja käytetään kouluissa, ja että opettajien mainitsemisissa ryhmissä jakavana tekijänä ei ollut sukupuoli. Opettajilta kysyttiin, onko taitotason mukaan jakaminen parempi vaihtoehto kuin sukupuolen mukaan jakaminen. Tilastollisesti merkitsevät erot löytyivät eniten sekaryhmää ja eniten erillisryhmää opettaneiden, ja pienempien ja isompien koulujen opettajien välillä. Voisi ajatella, että jos opettaja on opettanut työvuosiensa aikana eniten sekaryhmää, niin hän on tottunut opettamaan sekaryhmää, ja sama erillisryhmien kohdalla. Eniten sekaryhmää opettaneet olivat eniten erillisryhmiä opettaneita useammin sitä mieltä, että taitotason mukaan jakaminen on parempi vaihtoehto. Ehkä heille on tullut sekaryhmiä opettaessa enemmän vastaan mahdollisuuksia jakaa ryhmä taitotason mukaan, ja ehkä he ovat huomanneet sen toimivaksi. Pienempien koulujen opettajat kannattivat isojen koulujen opettajia useammin taitotasojakoa. Ehkä pienemmissä kouluissa on paremmin mahdollisuuksia muokata ryhmiä kollegojen kanssa, kun taas isoissa kouluissa on vaikeampi organisoida joustavampaa ryhmittelyä. Seuranta-arvioinnin (2010) mukaan opettajien mielestä työn kuormittavuutta lisäävät oppilaiden taitojen tasoerot. Nähtävästi opetus olisi opettajillekin helpompaa, jos tietyn tasoiset oppilaat harjoittelisivat omassa ryhmässään. Tasa-arvoisuus liikunnassa voisi tarkoittaa myös sitä, että oppilaat saavat harjoitella liikuntatunneilla omalla taitotasollaan (Kuusi, Jakku-Sihvonen & Koramo 2009, 24).

Noin puolet opettajista vastasi kysymykseen, jossa kysyttiin muita ehdotuksia liikuntaryhmien jakamiseen. Ehdotus, joka tuli muita useammin esiin, oli kahden opettajan (miehen ja naisen) ryhmien yhdistämä iso ryhmä, jota jaetaan erilaisista syistä erilaisiin pienryhmiin. Eri vastaajat kutsuivat tätä toteutusta yhteis-, samanaikais- tai rinnakkaisopetukseksi tai -

opettajuudeksi. Pääidea olisi siis se, että nais- ja miesliikunnanopettajalla on samaan aikaan lukujärjestyksessä samalle vuosiluokalle erillisryhmätunnit, jotka pidetään välillä yhdessä isona sekaryhmänä, kahtena pienenä sekaryhmänä, erillisryhminä, tai taitotason, kiinnostuksen, lajien tai ympäristön mukaan tehtyinä ryhminä. Kun tunnit ovat samaan aikaan lukujärjestyksessä, tähän joustavaan jaotteluun jää pelivaraa. Mielestäni oli mahtavaa huomata, että niin isolla osalla opettajista oli samanlainen ehdotus ryhmien jakamiseen. Jotkut olivat selvästi päässeet jo kokeilemaan tätä työssään, ja jotkut kertoivat ehdotuksen peilaten omiin ajatuksiinsa. Tästä joustavasta tavasta jakaa ryhmät herää tietenkin kysymys, että kuinka vaikeaa on organisoida se koulun lukujärjestykseen ja arkeen.

7.3 Kaksijakoisuus ja sukupuoleton liikunnanopetus

Opettajilta kysyttiin, sopiiko sukupuoleton liikunnanopetus yläkouluun. Tilastollisesti merkitsevät näkemuserot löytyivät eniten sekaryhmää ja eniten erillisryhmää opettaneiden, nuorempien ja vanhempien, sekä kokemattomampien ja kokeneempien opettajien väliltä. Sekaryhmää eniten opettaneet olivat eniten erillisryhmää opettaneita useammin sukupuolettoman liikunnanopetuksen kannalla. Sekaryhmää voisi ajatella sukupuolettoman liikunnanopetuksen yhtenä toteutustapana ja osa-alueena. Opettajat, jotka ovat opettaneet eniten erillisryhmiä, ovat todennäköisesti tottuneet erillisryhmiin, mikä on voinut vaikuttaa heidän näkemykseensä sukupuolettomasta liikunnanopetuksesta. Nuoremmat ja kokemattomammat opettajat olivat useammin sukupuolettoman liikunnanopetuksen kannalla kuin vanhemmat ja kokeneemmat. Tähän on voinut vaikuttaa se, että nuoremmat ja kokemattomammat ovat niitä, jotka ovat saaneet viimeisimpänä koulutuksensa, jossa on todennäköisesti korostettu enemmän sukupuoliteemaa kuin vuosia sitten, jolloin vanhemmat ja kokeneemmat ovat koulutuksensa saaneet. Toki täytyy muistaa, että vanhemmat ja kokeneemmat ovat nähneet ja kokeneet enemmän oppilasryhmiä, mikä on vaikuttanut heidän näkemyksiinsä varmasti.

Kun opettajilta kysyttiin mitä ajatuksia heillä on sukupuolettomaan liikunnanopetukseen liittyen, niin vastaukset jakautuivat asian kannattamiseen, siihen liittyviin haasteisiin ja muihin ajatuksiin. Sukupuolettoman liikunnanopetuksen kannalla olevista vastauksista

huomasi, että osa opettajista on täysin sen kannalla, ja osa opettajista on joiltain osin sen kannalla. Siinä nähdään siis hyviä sekä huonoja puolia. Haasteita olivat tila-, lukujärjestys- ja resurssihaasteet, sukupuolten erot, tasoryhmien haasteet, kiinnostuksen mukaan valittujen ryhmien haasteet, sukupuolen olemassaolo, termihaasteet ja muut toteutukseen liittyvät haasteet. Jotkut vastaajat ihmettelivät, että mitä tuo käsite sukupuoleton liikunnanopetus edes tarkoittaa, ja kertoivat sen olevan vieras ja tuntematon asia. Tämä on varmasti tilanne monien opettajien kohdalla. Opettajille olisi hyvä jakaa sukupuoleen liittyvää tietoutta, jotta he eivät ainakaan olisi pimennossa. Jos ei tiedä, niin ei voi muodostaa minkäänlaisia näkemyksiä.

Huomionarvoista on se, että noin puolet vastaajista oli törmännyt sukupuoliristiriitaan oppilaidensa joukossa niin, että asia oli tullut opettajalle ilmi. Varmasti on paljon niitä oppilaita, jotka eivät uskalla tai halua tuoda asiaa opettajalleen ilmi, joten todellista tilannetta on vaikea hahmottaa. On kuitenkin tiedostettava ja huomioitava, että näitä oppilaita on.

Suurin osa vastaajista koki, että koululiikunnan maailma ei ole maskuliininen, mikä on mielestäni hyvä asia. Urheilumaailman koki maskuliiniseksi noin puolet vastaajista. Urheilumaailman kohdalla 12 vastaajaa ja koululiikunnan kohdalla 9 vastaajaa ei osannut sanoa, ovatko ne maskuliinisia vai eivät. Tämä on seikka, joka itseäni hieman huolettää, koska liikunnanopettajathan ovat niitä, jotka vaikuttavat koululiikunnan maailmaan. Jos he eivät itse tiedä, miten asia on, niin kuka sen tietää? Mielestäni opettajan olisi hyvä tietää, kumminko asia on, tai muuten se saattaa kertoa siitä, ettei asiaa ole tullut ajateltua. Silloin saattaa tiedostamattaan tehdä ratkaisuja jompaankumpaan suuntaan. Toisaalta ”en osaa sanoa” vastaus voi tarkoittaa myös sitä, että vastaaja ei osaa sanoa, onko kaikki koululiikunta maskuliinista, tai miten se näyttäytyy muissa kouluissa. Myös urheilumaailmassa ja eri lajikulttuureissa voi olla eri määrä maskuliinisia piirteitä, joten voi olla vaikea sanoa, miten asia on yleisellä tasolla. Huomionarvoista on ehkä se, että ristiintaulukoinnin mukaan esimerkiksi miesten ja naisten vastaukset olivat hyvin samankaltaisia, vaikka kysymys liittyikin miesten maailmaan usein yhdistettyyn maskuliinisuuteen.

Suurin osa vastaajista koki, että kaksijakoinen sukupuolikäsitys on koululiikunnassa edelleen vahvana, mutta suurin osa myös koki, että se on vähenemässä. Toisaalta iso osa vastasi, että ei

osaa sanoa, joten opettajien keskuudessa on varmasti myös epä tietoisuutta siitä, mitä sukupuolen kanssa on tapahtumassa tulevaisuudessa. Ristiintaulukoinnin mukaan miesten ja naisten näkemykset olivat hyvin samankaltaisia.

Kuten aiemmin mainitsin, suurin osa opettajista oli sitä mieltä, että he eivät vahvista sukupuolirooleja ja kaksijakoisuutta omalla opetuksellaan. Opettaja voi ilmeillään, eleillään, asenteellaan ja ilmaisullaan vahvistaa kaksijakoisuutta ja samalla tietoisesti tai tiedostamattaan rikkoa tasa-arvolakia, joka kieltää sukupuoli-identiteettiin ja sen ilmaisuun perustuvan syrjinnän. Joka tapauksessa on todella tärkeää, että opettaja tiedostaa oman arvoperustansa ja omat odotuksensa, koska ne näkyvät hänen opetuksessaan ja välittyvät sitä kautta oppilaisiin. Ristiintaulukoinnin mukaan miesten ja naisten näkemykset olivat hyvin samankaltaisia. Eniten sekaryhmää opettaneet olivat eniten erillisryhmiä opettaneita useammin sitä mieltä, että he vahvistavat opetuksellaan kaksijakoisuutta ja sukupuolirooleja. Tämä on mielestäni erikoinen löydös. Olisi voinut olettaa, että paljon erillisryhmiä opettavat opettajat kokisivat, että he vahvistaisivat kaksijakoisuutta sillä, että he jakavat oppilaat sukupuolen mukaan eri ryhmiin, mutta tulokset osoittavat toisin. Toisaalta eihän erillisryhmiin tai sekaryhmään jakaminen useinkaan ole liikunnanopettajan päätös, vaan se tulee yleensä ylemmiltä tahoilta, eli koulun johdolta ja rehtorilta. Suomessa liikuntaa opetetaan yleisimmin erillisryhmissä, alakoulussa ja valinnaisryhmissä yleensä sekaryhmissä. Koulut saavat itse päättää, kummallako tavalla he toteuttavat liikunnanopetuksen, ja valintaan voivat vaikuttaa koulun koko ja taloudelliset seikat pedagogisten lisäksi.

Suurin osa vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että punnerrustermeistä on haittaa. Miehet olivat naisia useammin sitä mieltä, että niissä ei ole haittaa. Täytyy muistaa, että tutkimuksen kohdejoukossa suurin osa oli naisia. Miesten punnerrus viittaa etunojapunnerrukseen, jossa ollaan kämmenten ja päkiöiden varassa. Naisten punnerrus viittaa samaiseen liikkeeseen, mutta siinä on polvet laskettu maahan liikkeen keventämiseksi. Nämä sukupuoleen viittaavat variaatiot ovat muodostuneet varmasti siksi, koska miehillä ylävartalon voimatasot ovat keskimäärin paremmat kuin naisilla, ja näillä kahdella eritasoisella variaatiolla on saatu esimerkiksi kuntotestitulanteissa suhteellisempia tuloksia yksilön voimatasoista. Ehkä olisi sopivampi puhua vain etunojapunnerruksen eri variaatioista, raskaammasta ja kevyemmästä vaihtoehdosta, ilman sukupuolitermejä. Olisi ollut

mielenkiintoista tietää, miten vastaajat olisivat perustelleet näkemystään. Ehkä mies ja nainen termit sisältävät liikkeet korostavat entisestään kaksijakoisuutta ja sukupuolirooleja, joilla on itsessään negatiivisia vaikutuksia. Mainittakoon vielä, että myös nuoremmat opettajat kokivat vanhempien useammin, että termeissä on haittaa.

Suurin osa opettajista oli täysin eri mieltä siitä, että olisi olemassa lajeja, liikuntamuotoja ja tuntisisältöjä, jotka eivät sovellu kaikille sukupuolille. Tämä on mielestäni hyvä asia, koska se viittaa siihen, että opettajien mielestä tuntisisältöjä ei pidä jättää pois tietyn sukupuolen edustajilta. Seuranta-arvioinnin (2010) mukaan kuitenkin tytöt ja pojat eivät pääse kokeilemaan tasapuolisesti eri lajeja, mikä herättää hieman ristiriitaa oman tutkimukseni tuloksiin nähden. Erikoinen huomio oli se, että poikaryhmiä yläkoulussa opettaneet opettajat olivat useammin täysin eri mieltä kuin opettajat, jotka eivät yläkoulussa ole opettaneet poikaryhmiä. Näkemysero oli tilastollisesti merkitsevä. Ehkä poikaryhmiä opettaneet opettajat ovat huomanneet, että kaikki lajit sopivat kaikille, ja taas ne opettajat, jotka eivät ole päässeet näkemään yläkoulun poikien toimintaa liikuntatunneilla, olettavat kokemansa tai luulojensa perusteella, että kaikki eivät sovi kaikille. Osbornen ym. (2002) tutkimuksessa tytöt ja pojat kokivat, että on olemassa tiettyjä liikuntamuotoja, jotka eivät sovellu heille yhtä hyvin kuin vastakkaiselle sukupuolelle. Tällainen näkemys todennäköisesti viljelee entistä enemmän jaottelua miesten ja naisten lajeihin, mikä taas saattaa vaikeuttaa oman lempilajin löytymistä ja sitä kautta liikunnallisen elämäntavan omaksumista. Tyttöjen ja poikien asenteita olisi hyvä myös pyrkiä muuttamaan enemmän siihen suuntaan, että he ymmärtäisivät kaikkien liikuntamuotojen soveltuvan kaikille sukupuolesta riippumatta. Tämä onkin mahdollista, kun ainakaan oman tutkimukseni opettajat eivät koe asiaa samoin kuin Osbornen tutkimuksen oppilaat. Esimerkiksi Lon (1995) tutkimuksessa oli havaittu, että tyttöjen käsitys sukupuoliroolista ja sen mukaisesta käyttäytymisestä oli hyvin vahva. Tytöt hyväksyivät heihin liitetyt arvot, jotka poikkeavat hyvin paljon urheilun ja liikunnan maskuliinisista arvoista. Perheet, kaverit, opettajat ja liikunnan opetussuunnitelma tietenkin vahvistavat tätä ideologiaa. (Lo 1995.) Jos opettaja alkaisi painottaa opetuksessaan enemmän liikuntamuotoja, jotka ovat tyttöjen mieleen, niin samalla olisi riski, että sukupuolistereotyyppiat vahvistuisivat entisestään (Couturier ym. 2007). Olisi varmasti siis todella tärkeää saada muutettua oppilaiden vallitsevat käsitykset liikunnan arvoista ja sukupuolistereotyyppioista enemmän tasa-

arvoisempaan suuntaan, jotta ihmiset eivät kategorioisi itseään jo nuorena liikunnassa pärjääviin ja ei-pärjääviin.

7.4 Tutkimuksen luotettavuuden arviointia

Kyselyyn vastasi yhteensä 87 opettajaa, joka on määrällisten tulosten tilastolliseen tarkasteluun vain tyydyttävä määrä. Pro gradu-tutkimuksen tilastolliseen otteeseen määrä on kuitenkin käyttökelpoinen. Kysely lähetettiin yli 800 opettajalle, joten suurempaakin joukkoa olisi voinut odottaa. Laadullisiin tutkimuksiin riittää pienempikin osallistujamäärä, koska tarkoitus on mennä aiheessa syvemmälle, eikä hankkia yleistettävää tietoa. Siihen tämä tutkimus toimisi hyvin, koska kyseessä oli tarkka ryhmä, Suomen yläkoulun liikunnanopettajat, ja heidän näkemyksiään kysyttiin myös avoimien vastausten kautta. Tutkimuksen menetelmätriangulaatio eli määrällisen ja laadullisen analysoinnin yhdistäminen tuo tutkimukseen lisäarvoa ja luotettavuutta. Tuloksia voisi käyttää esimerkiksi oman opettajuuden reflektoinnissa ja pohdinnassa: mitä mieltä minä itse olisin? Tulokset antavat myös osviittaa siitä, mitä mieltä yläkoulun liikunnanopettajat olivat sukupuolesta, eri ryhmistä, kaksijakoisuudesta ja termeistä, keväällä 2018.

Vastaajista suurin osa ilmoitti sukupuolekseen naisen, ja ehkä juuri siksi tyttöryhmiä oli opetettu eniten. Aiemmissa liikunnanopettajille suunnatuissa kyselytutkimuksissa on havaittu trendi, että naiset ovat aktiivisempia osallistumaan kyselytutkimuksiin, tai heitä on voinut myös aihe kiinnostaa miehiä enemmän. Miesten ja naisten vastausten vertailu ei ehkä anna luotettavaa kuvaa, koska naisia oli tosiaan saman verran enemmän kuin miehiä oli. Tämä kannattaa muistaa, kun tarkastelee miesten ja naisten vertailua tuloksissa.

Pieni vastaajamäärä osoittautui haasteeksi etenkin siinä vaiheessa, kun olisi ollut mielenkiintoista vertailla eri ryhmien näkemyksiä. Näkemyksiä vertailtiin testistä riippuen joko kahden tai kolmen ryhmän välillä, ja koska ryhmien koot (n) eivät olleet aina tasaiset, niin vertailusta ei voi saada luotettavaa kuvaa. Miesten ja naisten eri määrän lisäksi epätasaisuutta oli esimerkiksi vertaillessa liikunnanopettajan pätevyydellä (vain 4 toisessa

ryhmässä), ja muuttujilla opettanut eniten seka- vai erillisryhmää (vain 10 toisessa ryhmässä) ja opettanut sekaryhmää vai ei (vain 11 toisessa ryhmässä).

Kyselyssä kysyttiin taustakirjallisuudesta esille nousseeseen huomioon perustuen, että pääsevätkö tytöt osallistumaan tyttöryhmässä paremmin kuin sekaryhmässä. Tasapuolisuuden nimissä, olisiko ollut relevanttia kysyä samaa myös poikien kohdalla?

Tutkimuksen luotettavuutta on syytä pohtia myös tutkijan näkökulmasta. Tutkimusta teki yksi liikuntatieteiden opiskelija, joka opetti matkan varrella tutkimuksen tekemistä. Tutkielman teko venyi kokonaiskestoltaan todella pitkäksi, ja välissä oli pitkiäkin taukoja, jolloin asioita on saattanut unohtua. Toki tutkija opiskeli sekä määrällisen että laadullisen tutkimuksen perusteet ja syventävätkin opinnot, mutta se ei tarkoita, ettei virheitä olisi voinut sattua. Tutkijalla oli myös omat ennakoasenteet ja – käsitykset tutkimuksen aiheista, jotka ovat varmasti vaikuttaneet vähän tutkimuksen kokonaisuuteen.

7.5 Jatkotutkimuksen aiheita

Aluksi mietin, että opettajien näkemyksiä olisi voinut vertailla myös maantieteellisen sijainnin ja koulun aluetyypin mukaan, mutta lopulta tulin siihen tulokseen, että se tekisi tutkimuksesta entistä laajemman, eikä antaisi välttämättä kovin relevanttia tietoa. Nyt alueena oli koko Suomi, eikä opettajan koulun sijaintia edes kysytty. Jatkossa voisi tietysti tutkia sitä, millaisella alueella opettajat opettavat, ja onko sillä yhteyttä erilaisiin näkemyksiin. Opettajien avoimia vastauksia olisi voinut vertailla eri perustein, esimerkiksi sukupuolen tai iän mukaan, mutta jätin tällaiset analyysit pois, koska halusin pitää työmääräni kohtuuden rajoissa. Tästä olisi voinut nousta esiin mielenkiintoisia näkemyseroja. Luotettavuuden kannalta tutkimus olisi toki kaivannut siinä tapauksessa enemmän osallistujia. Tässäpä oiva tutkimusidea jollekin jatkoon.

Taustakirjallisuuteni mukaan tyttöjen ja poikien fyysinen aktiivisuus toisiinsa nähden ja eri opetusryhmissä toteutettuna ovat antaneet ristiriitaista tietoa, joten tämän tiedon tarkentaminen nimenomaan Suomen kouluissa voisi olla paikallaan, jotta voitaisiin saada

tutkimusnäyttöä seka- ja erillisryhmien käytölle siitäkin näkökulmasta. Fyysisen aktiivisuuden suositus liikuntatunneilla on 50 % ajasta, ja 30 % ajasta pitäisi liikkua reippaasti hengästyen. Jos tämä ei pääse toteutumaan tietyssä opetusryhmässä kovinkaan usein, asialle pitäisi tehdä jotain. Liekö vaikea toteutettava, mutta olisi mielenkiintoista lähestyä aihetta myös siitä näkökulmasta, että mikä ryhmätyyppi toteuttaa oppilaan itsemääräämisteorian psykologiset perustarpeet todennäköisemmin?

LÄHTEET

- Annerstedt, C. 2005. Physical Education in Sweden. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) International comparison of physical education. Oxford, UK: Meyer & Meyer Sport, 604–629.
- Balz, E. & Neumann, P. 2005. Physical Education in Germany. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) International comparison of physical education. Oxford, UK: Meyer & Meyer Sport, 302.
- Berg, P. 2003. Sukupuolitettu liikuntakasvatus? *Liikunta & Tiede* 40 (2), 19–22.
- Berg, P. 2010. Ryhmärajoja ja hierarkioita: etnografinen tutkimus peruskoulun yläasteen liikunnanopetuksesta. Helsingin yliopisto. *Sosiaalipsykologisia tutkimuksia* 22.
- Couturier, L. E., Chepko, S. & Coughlin, M. A. 2007. Whose gym is it? Gendered perspectives on middle and secondary school physical education. *Physical Educator* Vol 64, Issue 3, 152-159.
- Derry, J.A. & Phillips, D.A. 2004. Comparisons of selected student and teacher variables in all girls and coeducational physical education environments. *Physical Educator* 61 (1), 23–35.
- Feingold, R. S., & Holland-Fiorentino, L. 2005. Physical Education in the United States. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) International comparison of physical education. Oxford, UK: Meyer & Meyer Sport, 709.
- Gibbons, S.L. & Humbert, L. 2008. What are middle-school girls looking for in physical education? *Canadian Journal of Education* 31 (1), 167–186.
- Gonzalez Valeiro, M., Toja, B. & Contreras, O. 2005. Physical Education in Spain. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) International comparison of physical education. Oxford, UK: Meyer & Meyer Sport, 599.
- Green, K. 2008. *Understanding physical education*. Los Angeles: SAGE Publications.

- Grössing, S., Recla, W. & Recla, H. 2005. Physical education in Austria. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) International comparison of physical education. Oxford, UK: Meyer & Meyer Sport, 66–82.
- Hannon, J. & Ratliffe, T. 2005. Physical activity levels in coeducational and single-gender high school physical education settings. *Journal of Teaching in Physical Education*. 24, 149-164.
- Hannon, J. & Ratliffe, T. 2007. Opportunities to Participate and Teacher Interactions in Coed versus Single-Gender Physical Education Settings. *Physical Educator*. Vol. 64, Issue 1.
- Heikinaro-Johansson, P., Palomäki, S. & Kurppa, J. 2011. Koululiikunnassa viihtyminen - yhdeksäsluokkalaisten mielipiteitä liikunnanopetuksen mieluisuudesta ja sekaryhmäopetuksesta. Teoksessa S. Laitinen & A. Hilmola (toim.) Taito- ja taideaineiden oppimistulokset - asiantuntijoiden arviointia. Raportit ja selvitykset 2011:11. Opetushallitus, 249–258.
- Heikinaro-Johansson, P. & Telama, R. 2005. Physical Education in Finland. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) International comparison of physical education. Oxford, UK: Meyer & Meyer Sport, 252 – 271.
- Heikinaro-Johansson, P., Varstala, V. ja Lyyra M. 2008. Yläkoululaisten kiinnostus koululiikuntaan ja kiinnostuksen yhteydet vapaa-ajan liikunnan harrastamiseen. *Liikunta & Tiede* 45 (6), 31–37.
- Hill, G. & Cleven, B. 2005. A comparison of 9th grade male and female physical education activities preferences and support for coeducational groupings. *Physical Educator* Vol 62, Issue 4, 187-198.
- Hill, G., Harmon, J. C. & Knowles, C. 2012. Physical education teachers' and university teacher educators' perceptions regarding coeducational vs. single gender physical education. *Physical Educator* Vol 69, Issue 3, 265-289.
- Huotari, K., Törmä, S. Tuokkola, K. 2011. Syrjintä koulutuksessa ja vapaa-ajalla: Erytystarkastelussa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten

syrjintäkokemukset toisen asteen oppilaitoksissa. Sisäasiainministeriön julkaisu 11/2011. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

- Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2000. Liikuntamotivaatio elinikäisen liikuntaharrastuksen edellytyksenä. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 144–145.
- Kellis, S. & Mountakis, K. 2005. Physical education in Greece. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) International comparison of physical education. Oxford, UK: Meyer & Meyer Sport, 328–344.
- Koca, C. 2009. Gender interaction in coed physical education: a study in Turkey. *Adolescence* Vol 44, Issue 173, 165-185.
- Kokkonen, M. 2000. Liikuntapedagogiikan yhdenvertaisuus – sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen näkökulma. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 431–432, 447.
- Kokkonen, M. 2017. Liikuntapedagogiikan yhdenvertaisuus – sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen näkökulma. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 455–469.
- Korpela, S. 2014. Vuonojen maan liikuntakulttuuri ihastuttaa ja yllättää. *Liikunta & Tiede* 51 (6), 101–103.
- Kuusi, H., Jakku-Sihvonen, R. & Koramo, M. 2009. Koulutus ja sukupuolten tasa-arvo. *Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:52*.
- Lauritsalo, K. & Sääkslahti, A. 2000. Liikuntapedagogiikka alakoulussa. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 483.
- Lintu, N., Viitasalo, A., Tompuri, T., Veijalainen, A., Hakulinen, M., Laitinen, T., Savonen, K. & Lakka, T. 2014. Cardiorespiratory fitness, respiratory function and hemodynamic responses to maximal cycle ergometer exercise test in girls and boys aged 9-11 years: the PANIC Study. *European Journal of Applied Physiology* 115, 235–243.

- Lo Hing Yeung, S. 1995. The effect of gender-role stereotyping on the choice of sport of secondary school girls in Hong Kong. Teoksessa D. Macfarlane (toim.) Gender issues in sport and exercise. Hong Kong: Physical Education and Sports Science Unit, 88.
- Lounassalo, I. & Virta, J. 2000. Liikuntapedagogiikka yläkoulussa. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 502.
- Lounassalo, I. & Virta, J. 2017. Liikuntapedagogiikka yläkoulussa. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 522-523.
- Loy, J. 1996. Gender relations in sport. Teoksessa D. Macfarlane (toim.) Gender issues in sport and exercise. Hong Kong: Physical Education and Sports Science Unit, 12.
- Luoto, R. 2005. Sukupuolierot. Teoksessa M. Fogelholm & I. Vuori (toim.) Terveysliikunta. 1. painos. Helsinki: Duodecim, 188-191.
- Mayorga-Vega, D. & Viciano, J. 2015. Differences in Physical Activity levels in school-based contexts - Influence of gender, age and body weight status. Kinesiology. Vol 47. Issue 2.
- McKenzie, T.L., Prochaska, J.J., Sallis, J.F. & La Master, K.J. 2004. Coeducation and single-sex education in middle schools: Impact on physical activity. Research Quarterly for Exercise and Sport 75, 446-449.
- Mäkelä, K. 2014. PE Teachers' Job Satisfaction, Turnover, and Intention to Stay or Leave the Profession. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Sport, Physical Education and Health 208.
- Mäkinen, P. 2012. Selvitys sukupuolivähemmistöjen asemasta. Tasa-arvoaltuutetun toimisto. Tasa-arvojulkaisuja 2012:1.
- Nupponen, H. 1997. 9-16 -vuotiaiden liikunnallinen kehittyminen. Jyväskylä: Kopi-Jyvä.
- Osborne, K., Bauer, A. & Sutliff, M. 2002. Middle School Students' Perceptions of Coed versus Non-Coed Physical Education. Physical Educator 59, Issue 2.

Peruskouluasetus 12.10.1984/718.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.

Palomäki, S. 2014. Liikuntapedagogiikan maailmasta: Tytöille vähiten liikuntaa poikien ja tyttöjen yhteisopetuksessa. *Liikunta & Tiede* 51 (6), 112.

Palomäki, S. & Heikinaro-Johansson, P. 2011. Liikunnan oppimistulosten seuranta-arviointi perusopetuksessa 2010. *Koulutuksen seurantaraportit 2011:4*. Opetushallitus. Viitattu 22.4.2019. http://www.oph.fi/download/131648_Liikunnan_seuranta-arviointi_perusopetuksessa_2010.pdf.

Pühse U. & Gerber, M. 2005. *International comparison of physical education*. Oxford UK: Meyer & Meyer Sport.

Redelius, K., Fagrell, B. & Larsson, H. 2009. Symbolic capital in physical education and health: to be or to know? That is the gendered question. *Sport, Education and Society* 14 (2), 245–260.

Rivard, M-C. & Beaudoin, C. 2005. Physical education in Canada. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) *International comparison of physical education*. Meyer & Meyer Sport, 150–173.

Rønholt, H. 2005. Physical education in Denmark. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) *International comparison of physical education*. Meyer & Meyer Sport, 206–227.

Sarradel, J., Generelo, E., Zaragoza, J., Clemente, J. A., Abarca-Sos, A., Murrilo, B. & Aibar, A. 2011. Gender differences in heart rate responses to different types of physical activity in physical education classes. *European Journal of Human Movement* Vol 26, 65-76.

Smith, N.J., Lounsbery, M.A.F. & McKenzie, T. 2014. Physical Activity in High School Physical Education: Impact of Lesson Context and Class gender Composition. *Journal of Physical Activity and Health* 11, 127–135.

- Soini, M. 2006. Motivaatioilmaston yhteys yhdeksäsluokkalaisten fyysiseen aktiivisuuteen ja viihtymiseen koulun liikuntatunneilla. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Sport, Physical Education and Health 120.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Tasa-arvolaki, oppilaitokset ja sukupuolen moninaisuus.
- SurveyMonkey. Kyselytutkimuksen otoskoko. Viitattu 18.2.2019.
<https://fi.surveymonkey.com/mp/sample-size/> .
- Syrjäläinen, E. & Kujala, T. 2010. Sukupuolittietoinen tasa-arvokasvatus – vaiettu aihe opettajankoulutuksessa ja koulun arjessa. Teoksessa M. Suortamo, L. Tainio, E. Ikävalko, T. Palmu & S. Tani (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Juva: Bookwell, 25–40.
- Sädekoski, L. 2014. Ahdistaako koululiikunta? Yhdeksäsluokkalaisten ahdistuneisuuskokemukset koulun liikuntatunneilla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 22.4.2019.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43844/URN:NBN:fi:juu-201406252155.pdf?sequence=1> .
- Sääkslahti, A. & Lauritsalo, K. 2017. Liikuntapedagogiikka alakoulussa. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 506.
- Tanhula, I., Mustakallio, S., Karvinen, M., Huuska, M. & Aaltonen, M. 2015. Tietopaketti sukupuolen moninaisuuden huomioimisesta oppilaitoksille, työpaikoille ja viranomaisille. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 22/2015. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Sukupuolten tasa-arvo. Sanasto. Viitattu 18.2.2019.
<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sanasto> .
- Thomas, J. & French, K. 1985. Gender differences across age in motor performance: a meta-analysis. *Psychological Bulletin* 98 (2), 260–282.
- Tinning, R. 2005. Physical Education in Australia. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) International comparison of physical education. Oxford, UK: Meyer & Meyer Sport, 61.

- Trasek ry. Ammattilaisille. Viitattu 18.2.2019. <http://trasek.fi/ammattilaisille> .
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5 painos. Helsinki: Tammi.
- Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 20.12.2001/1435.
- Van Acker, R., Carreiro da Costa, F., De Bourdeaudhuij, I., Gardon, G. & Haerens, L. 2010. Sex equity and physical activity levels in coeducational physical education: exploring the potential of modified game forms. *Physical Education and Sport Pedagogy* 15 (2), 159–173.
- Varmavuori, M. 2013. Tytöt ja pojat yhä eri liikuntatunneilla. *Helsingin uutiset*. Viitattu 29.8.2016. <http://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/267045-tytot-ja-pojat-yha-eri-liikuntatunneilla> .
- Vass, M. 2005. Physical education in Hungary. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) *International comparison of physical education*. Oxford, UK: Meyer & Meyer Sport, 361– 379.
- Veijola, Soile (1992) Sekapelin metaforat. Teoksessa Sironen, Esa, Tiihonen, Arto & Veijola, Soile (toim.): *Urheilukirja*. Vastapaino, Tampere, 209 – 233.
- Wallian, N. & Gréhaigne, J-F. 2005. Physical education in France. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) *International comparison of physical education*. Oxford, UK: Meyer & Meyer Sport, 272–291.
- Wilmore, J.H. & Costill, P.L. 2004. *Physiology of Sport and Exercise*, 3. painos. Hong Kong: Human Kinetics.
- Woodson-Smith, A., Dorwart, C. E. & Linder, A. 2015. Attitudes Toward Physical Education of Female High School Students. *Physical Educator* Vol 72, Issue 3, 460-479.

LIITTEET

LIITE 1. Kyselylomakkeen saatekirje

Arvoisa yläkoulun liikunnanopettaja,

Tutkin pro gradu -työssäni yläkoulun liikunnanopettajien näkemyksiä seka- ja erillisryhmien käytöstä sekä kaksijakoisesta sukupuolikäsityksestä.

Tiedustelen opettajien näkemyksiä sähköisellä Webropol-kyselylomakkeella, joka lähetetään kaikille LIITO ry:n sähköpostilistalla oleville yläkoulun liikunnanopettajille maaliskuun 2018 aikana. Tutkimus on tarkoitus saada valmiiksi viimeistään kesän 2018 aikana.

Kyselyyn vastaaminen vie noin 10 minuuttia. Toivon, että vastaat kaikkiin kysymyksiin rehellisesti omien näkemystesi, mielipiteidesi ja kokemustesi pohjalta - vain tällä tavoin voin saada luotettavaa materiaalia analysointia varten! Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömästi. Vastauksesi on erittäin tärkeä.

Annathan vastauksesi 13.4.2018 mennessä.

Kiitos jo etukäteen!

Pro gradu- työni ohjaa Harri Rintala, ST, LitL, KM

Ystävällisin terveisin,

Paula Koponen

paula.anneli.koponen@gmail.com

Liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

LIITE 2. Kyselylomakkeen runko

Tämä kyselylomake kuuluu pro gradu -tutkimukseen, jonka tarkoituksena on selvittää yläkoulun liikunnanopettajien näkemyksiä seka- ja erillisryhmien käytöstä sekä kaksijakoisesta sukupuolikäsityksestä.

Vastaathan kysymyksiin nimenomaan ajatellen yläkoulun liikunnanopetusta.

Likert-vastausvaihtoehdot:

- 1 = Täysin samaa mieltä
- 2 = Jokseenkin samaa mieltä
- 3 = En osaa sanoa
- 4 = Jokseenkin eri mieltä
- 5 = Täysin eri mieltä

OPETTAJAN JA KOULUN TIEDOT

1.Sukupuoli Nainen Mies Muu En halua sanoa

2.Ikä_____

3.Kuinka monta vuotta olet toiminut liikunnanopettajana?_____

4.Onko sinulla liikunnanopettajan pätevyys? Kyllä Ei

Sekaryhmä tarkoittaa ryhmää, jossa tytöt ja pojat ovat samassa ryhmässä. Erillisryhmällä tarkoitetaan ryhmää, jossa tytöt ja pojat on jaettu sukupuolen mukaan tyttö- ja poikaryhmiin.

5.Mitä eri ryhmätyyppejä olet opettanut yläkoulun liikunnassa? Voit valita yhden tai useamman.

Sekaryhmä

Tyttöryhmä

Poikaryhmä

Muu, mikä? (esim. taitotasoryhmä)_____

6.Mitä näistä ryhmätyypeistä olet opettanut eniten yläkoulun liikunnassa? (yksi valinta)

Sekaryhmä

Tyttöryhmä

Poikaryhmä

Muu, mikä?_____

Sukupuoliristiriita tarkoittaa tilannetta, jossa yksilön hormonaalinen, juridinen ja omaan kokemukseen perustuva sukupuoli eivät ole samoja. Esimerkiksi tyttö voi kokea olevansa poika, jotain tytön ja pojan väliltä, tai jotain muuta.

7.Onko yläkoulun liikuntaryhmissäsi ollut oppilaita, jotka kokevat sukupuoliristiriitaa, ja tämä asia on tullut sinulle ilmi? Ei, Kyllä - Kuinka monta suunnilleen 100 oppilasta kohden?

8.Koko yläkoulun oppilaiden määrä_____

9.Suurimman opetusryhmäsi koko_____

10.Pienimmän opetusryhmäsi koko_____

11.Keskimääräinen opetusryhmän koko_____

OPETTAJAN NÄKEMYKSET

12. Valitse sinun näkemykseesi sopivin vastausvaihtoehto: Mikä ryhmätyyppi on mielestäsi parempi yläkouluikäisten liikunnanopetuksessa? Sekaryhmä Erillisryhmä Molemmat yhtä hyviä

13. Perustele lyhyesti valintasi kohdassa 12. _____

14. Menevätkö yläkoulun sekaryhmätunnit mielestäsi enemmän jomman kumman sukupuolen ehdoilla? (Esimerkiksi: Ovatko sisällöt sekaryhmätunneilla enemmän poikien tai tyttöjen suosimia liikuntamuotoja? Muuttaako opettaja opetustaan jomman kumman sukupuolen eduksi? tms) Kyllä Ei En osaa sanoa

15. Perustele lyhyesti valintasi kohdassa 14. _____

16. Valitse sinun näkemykseesi sopivin vastausvaihtoehto: Jotkut tutkimukset osoittavat, että tytöt koskevat tyttöryhmässä useammin pelivälineeseen, ja ovat enemmän vuorovaikutuksessa opettajan kanssa, kuin sekaryhmässä. Näiden tutkimusten mukaan näyttäisi siis siltä, että tytöt saavat enemmän toistoja ja huomiota tyttöryhmässä. Onko asia sinun kokemuksesi ja mielipiteesi osalta näin?

(Likert vastaus 1-5)

17. Valitse näistä kahdesta mielestäsi paras vastausvaihtoehto: Yläkoululaisten liikunnanopetuksen suunnittelua ja toteutusta ajatellen suurimmat oppilaiden väliset erot löytyvät: Sukupuolten väliltä, Yksilöiden väliltä

18. Valitse sinun näkemykseesi sopivin vastausvaihtoehto: Liikunnanopetuksessa yläkoululaisten jakaminen opetusryhmiin taitotasojen mukaan on toimivampi vaihtoehto kuin sukupuolijaottelu. (Likert vastaus 1-5)

19. Onko sinulla jokin muu idea tai ehdotus yläkoulun liikuntaryhmien jakamiseen? Kerro lyhyesti siitä. _____

20. Valitse sinun näkemykseesi sopivin vastausvaihtoehto: Sukupuoleton liikunnanopetus

sopii yläkoulun liikuntaan. (Likert vastaus 1-5)

21. Kerro lyhyesti ajatuksistasi liittyen sukupuolettomaan liikunnanopetukseen yläkoulussa. _____

22. Onko urheilumaailma mielestäsi maskuliininen? Kyllä Ei En osaa sanoa

23. Onko yläkoulun koululiikunnan maailma mielestäsi maskuliininen? Kyllä Ei En osaa sanoa

24. Vallitseeko kaksijakoinen sukupuolikäsitys mielestäsi edelleen vahvasti yläkoulun liikunnanopetuksessa? Kyllä Ei En osaa sanoa

25. Onko sen vaikutus mielestäsi vähenemässä nyt tai tulevaisuudessa? Kyllä Ei En osaa sanoa

26. Valitse sinun näkemykseesi sopivin vastausvaihtoehto: Vahvistan opetuksellani sukupuolirooleja ja kaksijakoista sukupuolikäsitystä. (Likert vastaus 1-5)

27. Valitse sinun näkemykseesi sopivin vastausvaihtoehto: Termeissä "miesten punnerrus" ja "naisten punnerrus" ei ole mitään haittaa. (Likert vastaus 1-5)

28. Valitse sinun näkemykseesi sopivin vastausvaihtoehto: On olemassa lajeja, liikuntamuotoja ja tuntisisältöjä, jotka eivät sovellu kaikille sukupuolille yläkoulun liikunnanopetuksessa. (Likert vastaus 1-5)